

KÖNYV
KÖNYVTÁR
KÖNYVTÁROS

KITÜNTETÉSEK MÁRCIUS 15. ALKALMÁBÓL

Nemzeti ünnepünk alkalmából Sólyom László,
a Magyar Köztársaság elnöke

Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje
kitüntetést adományozott

MURÁNYI LAJOSNAK, a Magyar Tudományos Akadémia Könyv-
tára osztályvezetőjének,

ZALA PÉTERNÉNEK, a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkeres-
kedelmi Főiskolai Kar Könyvtára vezetőjének.

Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt
kitüntetésben részesült

KRISTÓF MÁRTA, a Tiszakécskei Városi Könyvtár igazgatója,

SÓRON LÁSZLÓ, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgató-he-
lyettese.

Bánffy Miklós-díjat kapott

DEÁK SÁNDOR, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gazdasági igaz-
gatója.

A kitüntetetteknek szívből gratulálunk!

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

17. évfolyam 4. szám

2008. április

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Hock Zsuzsanna:** A könyvtárostánári hivatás etikai alapelvei 3
Mihalik Laura: Virtuális valóság, könyvtár, helyismeret 12

Fórum

- Vajda Kornél:** A kötelező és ajánlott olvasmányokról 18

Műhelykérdések

A megyei könyvtári híradókról

- Zselinszky Lászlóné:** A Könyvtári kis Híradó. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei könyvtárak lapja 22
Fejős László: Adalékok az ETO új kiadásához és konkordanciájához (folytatás) 26
Barki Katalin: Egy korszak lezárult az „Év könyvtára” cím elnyerésével 33
Mann Jolán: Gondolatok a Nyugat indulásának 100. évfordulója kapcsán ... 42
Sudár Annamária: A Nyugat 100. születésnapja az Országos Széchényi Könyvtárban 45
A Publika Magyar Könyvtári Kör 2007. évi rövidített szakmai és pénzügyi beszámolója 50

Perszonália

- Mecsériné Doktor Rozália:** Vizi László (1934–2008) 53
Csabay Károly: Szelle Béla (1934–2008) 55

Könyv

- Hölgyesi Györgyi:** „Zajos sikernél többre tartottam a nemzetépítő hasznos munkát” 57
Tóth Andrea: Életképek 59

From the contents

Zsuzsanna Hock: Ethical principles of the vocation „teacher-librarian” (3);

Laura Mihalik: Virtual reality, library, local knowledge (12);

László Fejős: Reflections on the new UDC edition and its concordance. Part 2 (26)

Cikkeink szerzői

Barki Katalin, a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Könyvtár igazgatója; *Csabay Károly*, a mezőberényi Orlai Petrics Soma Kulturális Központ igazgatója; *Fejős László*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Hock Zsuzsanna*, a Fővárosi Pedagógiai Intézet szaktanácsadója; *Hölgyesi Györgyi*, a Könyvtári Intézet osztályvezetője; *Mann Jolán*, az Országos Széchényi Könyvtár–Magyar Elektronikus Könyvtár tartalomszerkesztője; *Mecsériné Doktor Rozália*, a körmendi Faludi Ferenc Könyvtár igazgatója; *Mihalik Laura*, a bajai Eötvös József Főiskola oktatója; *Sudár Annamária*, az Országos Széchényi Könyvtár–Magyar Elektronikus Könyvtár tartalomszerkesztője; *Tóth Andrea*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Vajda Kornél*, ny. főszerkesztő; *Zselinszky Lászlóné*, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár osztályvezetője

Szerkesztőbizottság:

Bartos Éva (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Győri Erzsébet,
Kenyéri Kornélia, Poprády Géza**

Szerkesztik:

Bartók Györgyi és Mezey László Miklós

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bartos Éva**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 5.7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az

Oktatási és Kulturális Minisztérium

Nemzeti Kulturális Alap

OKM

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 forint. Egy szám ára 400 forint

HU-ISSN 1216-6804

Hock Zsuzsanna

A könyvtárostánári hivatás etikai alapelvei

A magyar könyvtárosság etikai kódexének elkészültével szinte egyidőben, 2005 tavaszán a Könyvtárostánárok Egyesülete (KTE) bizottságot hozott létre. Tette ezt azért, hogy azokat a speciálisan, az iskolai könyvtárak sajátosságaiból adódó etikai kérdéseket megfogalmazza, amelyek óhatatlanul eltérnek a könyvtáros közösségtől. Szükség volt erre azért is, mert nemcsak a könyvtárosság etikai kódexének tartalma, de a pedagógusok etikai kódexe is vonatkozik a magyar könyvtárostánárookra.

E bizottság elnöki tisztét az egyesület alelnökeként láttam el. A bizottság tagjai közé olyan kollégákat hívtam, akik mint egyesületi tagok, a könyvtárostánári hivatást különböző oktatási intézményekben látják el. Így az általános iskola, a középiskola, szakiskola, alapítványi és egyházi iskola képviselője is jelen volt a bizottságban. A titkári teendőt az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkatársa látta el.

Elsőként természetesen a könyvtáros szakma és a pedagógus szakma etikai kódexének tartalmi és formai megismerésével foglalkoztunk. Majd megállapodtunk a formai kérdésekben, valamint eldöntöttük, hogy melyek legyenek azok a sarkalatos pontok, amelyek szerint megvizsgáljuk a szakmánkat érintő etikai problémákat.

Azt is el kellett dönteni, hogy az etikai alapelvek kinek szólnak. Megállapodtunk, hogy nemcsak a szakma számára készítjük, hanem minden, a működtetésben érdekelt számára is: az iskolavezetés, a fenntartó, az ágazati irányítás részére.

Valamennyi bizottsági tag elvállalt egy-egy pontot, amelynek első szövegváltozatát elkészítette, és e-mailben, valamint nyomtatott formában eljuttatta mindenkinek. Valamennyi bizottsági ülés előtt egy héttel az elkészített munkaanyagot megkapták a kollégák, így az ülés során célratoró, pergő és igen intenzív munkát végezhattünk.

A közös munka során hatékonyan kellett alkalmaznunk a számítógépes, internetes „munkamódszert”, mivel sok találkozási alkalomra a könyvtárostánári „létforma” nem nagyon ad lehetőséget. A bizottság könyvtárostánár tagjai valamennyien „egyszemélyes könyvtárosok”, akik 300–1000 felhasználót látnak el, oktatnak a mindennapi könyvtárhasználat tudnivalóira.

Fontos volt, hogy a munka elején tisztázzuk a készítendő dokumentum elnevezését. Úgy döntöttünk, hogy *A könyvtárostánári hivatás etikai alapelveit* készítjük el.

Az alapelvek szerkezetében inkább *A magyar könyvtárosság etikai kódexének* szerkezetét veszi át.

A bizottság tevékenységéről, munkamódszereiről, az etikai alapelvek tartalmáról folyamatosan tájékoztattuk a szakmai közösséget, az egyesületi tagságot. Magam is beszámoltam az egyesület szakmai konferenciáin, a szakajtóban, sőt a gödöllői vándorgyűlésen is. Az egyesület honlapján és levelezőlistánkon is lehetőséget teremtettünk a széles szakmai közösségnek a hozzászólásra.

A Könyvtárostanárok Egyesülete alapításának 20. évfordulóján bocsátottuk útjára az etikai alapelveket, amelyet e jubileumi konferencián két fiatal kollégánk olvasott fel, majd valamennyien csatlakoztunk aláírásunkkal az alapelvekhez.

Nézzük meg e dokumentum tartalmát közelebbről!

Bevezetés

A könyvtárostanári pálya felsőfokú szakképesítést feltételező, arra igényt tartó hivatás.

A könyvtárostanári munkája során azonos súllyal esik latba az etikus magatartás, a pedagógusi és könyvtárosi szakmai felkészültség.

A könyvtárostanári hivatás etikai alapelvei (továbbiakban: Etikai alapelvek) azokat az értékeket, magatartásformákat igyekeznek összefoglalni, amelyek a két szakma határán létrejött hivatás képviselőinek szolgálhatnak alapelvekként. Célja, hogy igazodási pontokat nyújtson a könyvtárostanároknak olyan helyzetekben, amelyek nem szabályozhatók pusztán jogi eszközökkel. Szakmai közmegegyezésen alapuló elveket tartalmaz, melyek a velük való azonosulás révén erősíthetik a belső összetartozást, a könyvtárostanári hivatás magas szintű gyakorlását, a pálya társadalmi megbecsültségét.

A könyvtárostánárnak *A magyar könyvtárosság etikai kódexe* és a pedagógus etikai normák nyújtanak biztos alapot szakmai döntéseinek meghozatalához, szakmai ügyekben való autonóm eljárásához, a gyűjteményi és szolgáltatási kérdésekben jelentkező külső nyomásgyakorlás elhárításához.

A bevezetésben jól látszik, hogy fontosnak tartottuk hangsúlyozni a kettős kötődést, és hogy e két irányadó munkát alapvetőnek tartjuk a magunk etikai elveinek megfogalmazása során.

A kettős kötődés (könyvtári és pedagógiai) sok konfliktusnak, etikai kérdésnek lehet okozója. Egy könyvtárostanári munkáját jelenleg leginkább könyvtáros voltából fakadóan ellenőrzik, a szakmai döntések meghozatalánál azonban oktatási kérdések, és az oktatási intézmény valamennyi alkalmazottja mint felhasználó is szerepet játszik.

1. A könyvtárostanári hivatás etikai alapelveinek érvényességi köre

Az Etikai alapelvek érvényes minden olyan könyvtárostánárra, aki hivatását nevelési-oktatási intézményben gyakorolja.

A könyvtárostanári mellett dolgozó munkatársak számára az Etikai alapelvek ajánlásnak tekintendő. Tájékoztatásul szolgál az iskolai könyvtár használóinak, valamint a közvéleménynek.

Sajnos, a hazai gyakorlatban (reméljük, ez változni fog) a legtöbb oktatási intézményben a könyvtárostánár mellett nincs asszisztens. Amennyiben e munkakör is megjelenik, lényeges, hogy képviselői ismerjék – s lehetőleg elfogadják – az etikai alapelveket, mert nincs nagyobb romboló erő, mint könyvtárostánár és asszisztens, könyvtárosként alkalmazott egyéb végzettségű pedagógus eltérő etikai felfogása szakmai kérdésekben.

Lényegesnek tartottuk hangsúlyozni, hogy a felsőfokú végzettségű könyvtárostánárookra vonatkozik az Etikai alapelvek. Magyarországon ugyanis – bár törvény szabályozza a végzettség kérdését – még mindig sok helyen vallják azt a nézetet, hogy a könyvtár nem igényel speciális ismeretet, így ezt a feladatot bárki elláthatja az oktatási intézményben. Így sok helyütt találunk nyugdíjas tanárokat, magyarszakos pedagógusokat az iskolai könyvtárakban. Számukra ajánlás és megszívlelendő magatartás az alapelvekben megfogalmazottak.

Az iskolai könyvtár használóin a tanulókat, pedagógusokat és a nem pedagógus munkakörben foglalkoztatottakat értjük egy-egy oktatási intézményen belül. Számukra a könyvtárostánári Etikai alapelvek arról ad tájékoztatást, mit várhatnak el joggal egy könyvtárostánártól.

A közvélemény tág fogalom. Érthető ezen minden olyan intézmény – a fenntartótól a helyi közkönyvtáron át a szülői munkaközösséig –, amellyel a könyvtárostánáron keresztül az iskolai könyvtár kapcsolatba kerül.

2. Alapértékek

A könyvtárostánár nevel, oktat. Vezérlő eszméjének a gyermekek értékkezpontú nevelését tartja. Akkor teljesíti pedagógiai küldetését, ha az iskolai könyvtár a tanulás, az információszerzés és a kulturális rekreáció színtere.

A könyvtárostánár az iskolai könyvtár eszközeivel hozzájárul ahhoz, hogy a könyvtár használói a tanuláshoz, művelődéshez és az információszerzéshez való jogukat gyakorolhassák.

Az alapértékek körét természetesen a sajátos környezet határozza meg: az oktatási intézményekkel együtt, a bennük működő könyvtár is a nevelés és oktatás színtere. A könyvtárostánár feladata, hogy átadja az információszerzés technikáit, a különböző információhordozók használatának módját, az információk értékelésének, felhasználásának módját. Ezt teszi önállóan, a könyvtárhasználaton oktatásával, és pedagógus kollégáival a szakorák keretében.

Fontosnak tartottuk, hogy az értékkezpontúság hangsúlyos szerepet kapjon e tételnél. Hiszen a könyvtárostánár könyvtárosi munkája során az értékes és értéktelen közti különbség tudatosítására kell, hogy nevelje a diákokat. A kulturális rekreáció, feltöltődés megteremtésének lehetősége szervesen beépül az iskolai könyvtárak mindennapjaiba, a klubfoglalkozások, iskolai rendezvények, versenyek megrendezése, felolvasások során. Egy jól megtervezett iskolai könyvtár mágnesként vonzza ezeket a rendezvényeket.

3. A könyvtárostanári hivatás

A könyvtárostanári hivatás a felhasználók iránt tiszteletet és odaadást, valamint állandóan fejlesztett szakismereteket kíván meg. A könyvtárostanári szakmai döntéseit a jogi szabályozás és az intézmény pedagógiai programja alapján, személyében feddhetetlenül, személyes anyagi vagy egyéb jogosulatlan előnyét vagy hasznát kizárva hozza meg.

A könyvtárostanári hivatás a társadalom számára szükséges és hasznos feladatot lát el. Elhivatottan, az emberiség szellemi teljesítményei iránti tisztelettel vezérelve, személyes felelősségének vállalásával folytatja oktató–nevelő munkáját. Tevékenysége során a hibák megelőzésére, illetve kijavításukra törekszik. Jogkövető magatartást tanúsít, s másoktól is ugyanezt várja el. Saját világnézete, tudományos vagy politikai álláspontja, nézetei nem befolyásolhatják szakmai munkáját.

A könyvtárostanári hivatás a nevelőmunka eredményessége érdekében – hozzáértéssel, szakmai felkészültséggel, kompetenciával és méltósággal, legjobb tudása szerint végzi munkáját. Tehetsége szerint maga is hozzájárul hivatása gyakorlatának és elméletének fejlődéséhez. Viselkedését udvariasság, mások elfogadása (empátia), szolgálatkészség, fegyelmezett-ség jellemzi. Viselkedése és külső megjelenése összhangban áll a szakmájával szemben támasztott társadalmi elvárással. Sem tetteivel, sem nyilatkozataival nem csorbítja intézményének, hivatásának jó hírét.

Döntéseit a felhasználók érdeklődését és érdekeit szem előtt tartva, az intézmény pedagógiai programjában megfogalmazottak érvényre juttatásával hozza meg.

Ismereteit folyamatos önképzéssel bővíti, korszerűsíti, képességeit fejleszti. Felkészül, megszervezi a foglalkozásokat, amelyeken csak olyan ismereteket és véleményeket közöl, amelyek nevelő hatásáról meg van győződve, de nyitott marad a más vélekedésről történő tájékoztatás előtt. A növendékek érdekeit szem előtt tartva készít fel vizsgákra, versenyekre, nyilvános szereplésekre.

Munkája társadalmi hasznával arányos erkölcsi és anyagi elismerés illeti meg.

A harmadik pont a könyvtárostanári hivatás, a könyvtárostanári személyiség alapvető jegyeit igyekszik összegezni. Itt használtuk föl leginkább a pedagógus etika normáit, megfogalmazását. Így lett hangsúlyos a pedagógiai program, az intézmények küldetésnyilatkozatához való kapcsolódás.

Fontosnak tartjuk a kulturált megjelenést mint követelményt, valamint annak leszögezését, hogy bármennyire sok sérelem érheti a könyvtárostánárt, sem szakmáját, sem oktatási intézményét nem említheti negatív módon.

Bármennyire is egyértelmű, hogy az állandó továbbképzés, információszerezés alapvető magatartásforma a könyvtárostanári hivatásban, mégis fontosnak tartottuk kiemeléssel hangsúlyozni. Sajnos, legtöbb esetben a könyvtárostánár az, akit az iskolavezetés nem szívesen iskoláz be egy-egy továbbképzésre. Az indok gyakran az: egyszemélyes könyvtári működésből fakad, s gyakori az: „inkább legyen nyitva a könyvtár” elv.

A könyvtárostánár hivatás, a pedagógusok között egy viszonylag fiatal diszciplína képviselője, ezért nagy jelentőségű, hogy minden képzett könyvtárostánár etikai kötelességének érezze a szakmai tapasztalatok megosztását a kollégákkal.

A könyvtárostánár bizony ritkán kap kiemelt bérezést, gyakori a túlmunka díjazásának elmaradása. Az erkölcsi elismerés is igen ritka – mint az egyesület most már negyedik ciklusban elnökségi tagja elmondhatom –, hogy könyv-

tárostánár magasabb, de akár helyi szintű elismerést is alig kapott – annak ellenére –, hogy az egyesület a fölterjesztés lehetőségével folyamatosan él.

4. A gyűjtemény gondozása

A könyvtárostánár gyűjteményépítő munkáját a pedagógiai célokhoz igazodva az intézmény jellegére, a használók igényeire és az emberiség értékeire alapozza. Nem cenzúráz. Feltáró munkájával a könyvtár teljes gyűjteményét hozzáférhetővé teszi.

A rábízott könyvtári gyűjteményt, a gyűjtőköri szabályzatnak megfelelően, az emberi értékekre alapozva, a pedagógiai célokra, az egyéni és csoportos igényekre tekintettel gyarapítja és apaszítja. A beszerzésben és selejtezésben visszautasítja a könyvtáron kívüli és belüli önkényes cenzúrákat. A művészileg silány vagy áltudományos munkáknak nem ad helyet. A gyűjteményépítésben nem befolyásolhatják saját nézetei, és nem érvényesíti személyes ízlését és érdeklődését.

A könyvtárostánár törekszik arra, hogy a gondjaira bízott gyűjteményt minél nagyobb mértékben megismerje. Feltárja a könyvtár teljes állományát, és eredetiben vagy másolatban a használók rendelkezésére, bocsátja. Az igényekkel és a lehetőségekkel összhangban az állomány minél nagyobb részét szabadon, hozzáférhető módon helyezi el. A használók számára lehetővé teszi a tájékozódást a könyvtár saját gyűjteményében nem elérhető információkról, dokumentumokról, azok elérhetőségéről.

A könyvtáros az anyagi lehetőségekhez, adottságokhoz és a dokumentumok értékéhez képest mindent megtesz a gyűjteménybe tartozó dokumentumok tartalmának és fizikai állapotának megőrzéséért. Ha más könyvtárak állományából származó dokumentumokról tudomást szerez, azt haladéktalanul a tulajdonos tudomására hozza.

Néhány fontos könyvtárszakmai kiegészítést tettünk itt a gyűjteménygondozáshoz, felhasználva a könyvtáros etikai kódex szövegét.

A gyűjtőkörnek megfelelő, széles körű gyűjteményfejlesztés sokszor jelent gondot. Legtöbbször a szűkös anyagi lehetőségekre hivatkozva kerül az állományba nem illő dokumentum. Gyakran az iskolavezetés, a tanárkollégák által felajánlott vagy közvetített dokumentumok töltik meg a polcot, mindenféle jogos indok nélkül.

Ugyanígy sokszor találkozunk fejlesztett, de nem apaszított könyvtárakkal. Előfordul az is, hogy az iskolavezetés kérdőjelezi meg a könyvtárostánár hozzáértését, és tiltja meg a selejtezést.

Sok intézményben jelenleg sincs könyvtári szoftver a feldolgozáshoz, márpedig az egyszemélyes könyvtárakban a feldolgozás igen nehézkes.

A szabad hozzáférhetőség kérdése sem megoldott. Gyakori, hogy az oktatási intézmények könyvtáraiban – a maradékely alapján – a már nem szükséges, innen-onnan összedetett tároló elemekben találhatóak a könyvtári dokumentumok, a szabad hozzáférés a zárt szekrényű, tanteremben elhelyezett iskolai könyvtárakban alapvetően sérül.

Az iskolai könyvtár egyszemélyességéből fakadóan az is mindennapos, hogy a könyvtár nyitva tartásán túl, a könyvtárostánár személyes jelenléte nélkül kapják meg kollégák a könyvtár kulcsát, s élnek a kölcsönzéssel – jobb esetben felíratkozva egy lapra.

Az etikai alapelvek e pontja tehát sokszor érinti az iskolavezetés felelősségét is, a szakmai igényesség, az etikus könyvtárosi magatartás gyakorlásában.

5. A könyvtárhasználók szolgálata

Az iskolai könyvtár a nevelési–oktatási intézmény szerves része, szolgáltatásaiban az ott folyó pedagógiai munkához igazodik. Megkülönböztetés nélkül rendelkezésre áll az oktatási intézmény minden dolgozójának: pedagógusoknak, tanulóknak, technikai dolgozóknak. A könyvtárhasználókkal közvetlen, nyílt, barátságos viszonyt ápol.

A könyvtárostanár védelmezi a könyvtárhasználó személyiségi jogait, tiszteletben tartja és óvja személyes szféráját. A felhasználók személyes adatait a jogszabályok alapján kezeli.

A könyvtárostanár arra törekszik, hogy a könyvtár szolgáltatási kínálata összhangban legyen az adott használói kör igényeivel. Kettős feladatából fakadóan az iskolai könyvtár biztosítja használói részére a könyvtári, illetve az intézmény pedagógiai munkáját segítő szolgáltatásokat.

Az iskolai könyvtárban folyó munka akkor lesz sikeres, ha a könyvtárhasználók minden körével intenzív, tartalmas kapcsolatot épít ki a könyvtárostanár. Fontos, hogy komplex tevékenysége során együttműködjön a pedagógus kollégákkal.

A könyvtárostanárt tevékenységében a használók iránt tanúsított tisztelet és jóindulat vezérli, eljárásaiban életkorukhoz, egyéniségükhöz és mentális képességeikhez igazodik. Véleményüket tiszteletben tartja és kiszolgálásukat a maga érdekei elé helyezi.

Az olvasók személyiségi jogai sok vitára adtak okot, hiszen a könyvtárostanár a nevelőtestület tagja, oktató–nevelő munkát végez. Néhányan fölvetették a tanári kötelesség, a pedagógus felelősség kérdését. Vajon meddig kell a diák olvasmányait nem „kiadni” az osztályfőnököknek, a gyermekvédelmi fellelősnek, a szülőknek?

A szolgáltatási kínálat kapcsán fölmerültek ennek reális lehetőségei, ám végül mint alapelveket, normaként fogalmazzuk meg. Hiszen a könyvtárostanárnak ismernie kell azokat a szolgáltatásokat, amelyekkel javíthatja a felhasználók információszerezési lehetőségeit. Feltétlen szükséges az ODR szolgáltatásainak ismerete, s a könyvtárközi kölcsönzés gyakorlatának alkalmazása az olvasói igények kielégítésére.

Fontosnak tartottuk hangsúlyozni a kapcsolatépítést, az együttműködést mint normát: a pedagógusokkal, a diákokkal, az iskola egész közösségével. Hosszan beszélgettünk ennek a félmondatnak a jelentésén, jelentőségén: „kiszolgálásukat a maga érdekei elé helyezi”. Néhány példa azt kívánta, hogy szerepeljen e mondat.

6. Az információk közvetítése

A könyvtárostanár tőle telhetően mindent megtesz azért, hogy a használó szabadon és korlátozás nélkül hozzáférhessen az információkhoz. A kor és a szakma követelményeinek megfelelő, az adott nevelési–oktatási intézmény helyi pedagógiai programjához igazodó, korszerű információs műveltséget közvetít mind a diákok, mind a felnőtt felhasználók számára.

A könyvtár az információközvetítés alapintézménye, a könyvtárostanár pedig az információközvetítés meghatározó szakembere intézményen belül és kívül egyaránt.

A könyvtárostánár nemcsak közvetíti az információkat, hanem igyekszik minden használójának megtanítani, készségszintre emelni az információszerezés és -kezelés eljárásait. Lehetővé teszi, hogy kritikus gondolkodóvá, a különböző típusú és műfajú információhordozók hatékony használójává váljanak minden élethelyzetben.

Több időt töltöttünk e tétel kulcsszavainak értelmezésével. Gondos definiálást igényelt a „korlátozás nélkül” kifejezés. Vajon etikus magatartás-e, ha pedagógiai elvek alapján bizonyos információkat megtagadunk diák felhasználóinktól?

Lényeges eleme az alapelveknek a korszerű információk közvetítése. Sokunkban megfogalmazódott, miként lehet ennek megfelelni, ha a feltételek nem adóttak.

A magyarázat szorosan kötődik a Nemzeti alaptanterv preambulumban megfogalmazott kiemelt fejlesztési területek, kulcskompetenciához, ahol kulcskompetenciaként szerepelnek ezek a gondolatok. Amit lényeges kiemelni: az iskolai könyvtár az információszerezés, -kezelés technikájának oktató helye. A könyvtárostánár feladata, hogy mindezekre a képességekre megtanítsa a diákokat. Ezért fontos, hogy a könyvtárosi képzettség mellett tanári, pedagógiai diplomája is legyen. A könyvtárostánáron múlik, képes lesz-e a könyvtári rendszer használatára a társadalom valamennyi tagja az egész életen át tartó tanulás során.

7. Az iskolai könyvtár mint munkahely

A könyvtárostánár elkötelezett intézménye, könyvtára iránt, és tiszteletben tartja a pedagógiai programban megfogalmazott célokat. Minden helyzetben a nevelési-oktatási intézmény érdekeit képviseli.

A könyvtárostánár az intézményvezetés, a tantestület döntéseinek megfelelően végzi munkáját. Ha könyvtárszakmai szempontból fentiek ellen kifogása van, véleményét egyeztetni az intézményvezetéssel, szükség esetén a KTE etikai bizottságával.

Tiszteletben tartja, hogy az iskolai könyvtár a pedagógusok, a tanulók és a könyvtáros számára is munkahely. Az iskolai könyvtárban úgy alakítja ki a nyugodt munkavégzéshez szükséges feltételeket, hogy a vonzó, otthonos, könnyen használható, szakszerűen kialakított környezet folyamatosan valamennyi partner rendelkezésére álljon.

A feldolgozás és egyéb belső könyvtárosi teendők végzése során nem akadályozza az olvasók munkáját. A könyvtárostánár munkaidejét a könyvtárhasználók igényeinek kielégítésére, a gyűjtemény gondozására és – esetenként – szakmai feltöltődésre fordítja. Magánügyeit nem az iskolai könyvtárban bonyolítja le.

Az etikai alapelvek kidolgozása során természetesen mindannyiunkat befolyásolt a napi tapasztalat. Hangsúlyozni kívántuk a „befogadó” közösség szerepét: az iskolai könyvtár csak akkor létezik, ha a közoktatási intézmény nevelőtestülete által megfogalmazott alapelveket használja munkája, a könyvtárostánári tevékenység során.

Mindennapjainkban sokszor előfordul, hogy munkavégzésünkkel – az egy légterű könyvtárakban – zavarjuk a felhasználót. Betér egy kolléga, aki megfedlekedik a könyvtári nyugalom fontosságáról, s nehezen tudunk kitérni a beszélgetés elől.

Érdekes kérdés a munkaidő. Bár a jogszabály, az oktatási törvény pontosan szabályozza, hogy a könyvtárostanárr mire fordíthatja munkaidejét, etikai normaként is megfogalmaztuk: a könyvtári munka, a könyvtárpedagógiai tevékenység és a szakmai továbbképzés egyformán lényeges eleme ennek. Végül mindannyian egyetértettünk abban, hogy a magánügyek intézése munkaidő alatt – semmilyen formában (mobiltelefon, e-mail) – nem etikus.

8. A könyvtárostanári szakmai közösség

A könyvtárostanárr két hivatást – a könyvtárosit és a pedagógusit – ötvözve, fokozott együttműködési készséggel őrzi és növeli a könyvtárostanári szakma tekintélyét. Részt vesz a szakmai közéletben és együttműködésben. Készségesen osztja meg tudását és tapasztalatait.

A könyvtárostanárr helyzete erőteljesen indokolja a különböző szakmai közösségekhez való kapcsolódást. Fontos a nevelési-oktatási intézményen belüli és kívüli szakmai együttműködés. Emellett elengedhetetlen a más könyvtártípusokkal, közoktatási és kulturális intézményekkel való együttműködés is.

A pedagógus és a könyvtárostanárr a jól megtervezett és szervezett tanítási-tanulási folyamatban közösen vesznek részt, ki-ki saját szakmája-hivatása specialistájaként.

A könyvtárostanári szakmai közösség mellett hangsúlyozni kívántuk a külső és belső partneri együttműködések jelentőségét e hivatásban.

Központi problémának tartottuk, hogy a könyvtárismeret, az önálló információszerzés, a szellemi munka technikájának oktatása nemcsak a könyvtárostanárr feladata, hanem valamennyi pedagógus feladata. Ennek során a könyvtárban tartott szakórák esetében a pedagógus, a könyvtárismereti órákon pedig a könyvtárostanárr a meghatározó oktató.

Meggyőződésünk, hogy a szakmai közélet, a Könyvtárostánárok Egyesületének munkájában mint alapvető szakmai közösségben minden elhivatott könyvtárostanárrnak részt kell vennie. Többször tapasztaltuk, hogy ennek az oktatási intézmény volt a gátja, de természetesen számos pozitív példával is élhetünk.

9. Társadalmi kapcsolatok

A könyvtárostánárok közössége elfogadja azokat az etikai normákat, amelyeket a könyvtárosság és a pedagógusok etikai kódexe e kérdésben vall.

A könyvtárostanárr számára elengedhetlenül fontos, hogy a nevelési-oktatási intézmény társadalmi környezetének valamennyi tagjával előítéletektől, elfogultságtól mentes kapcsolatot tartson fent. A nevelési-oktatási intézményben kiemelten hangsúlyos, hogy az iskolai könyvtár valamennyi szolgáltatását egyenlő mértékben használhassa valamennyi felhasználó.

A könyvtárostanárr – mint valamennyi könyvtáros – tiszteletben tartja a szellemi tulajdonhoz való jogot.

Társadalmi kapcsolatok tekintetében alapvetően a két szakmai kódexet tekintettük mérvadónak.

E fejezet kulcsgondolata az előítéletektől való mentesség a könyvtár használóival szemben, valamint az esélyegyenlőség megteremtése, következetes támogatása.

10. Az Etikai alapelvek megvalósulása

Az etikai szabályzatban foglalt követelmények a könyvtárostanárok tevékeny közreműködésével valósulnak meg. Ezt a folyamatot a Könyvtárostanárok Egyesülete mint kibocsátó, egy etikai bizottság felállításával segíti.

Az alapelvekben foglaltak vállalását a nevelési–oktatási intézmények kijelenthetik pedagógiai programjukban, értelmezhetik Szervezeti és Működési Szabályzatukban.

A könyvtárostanárok etikai szabályzatához csatlakozhat minden könyvtárostánár, iskolai könyvtári alkalmazott, könyvtáros(tanár)képzésben résztvevő hallgató és könyvtárostánári szakmai közösség.

A Könyvtárostanárok Egyesülete (KTE) etikai bizottsága vitás esetek eldöntése érdekében állásfoglalást ad közre.

Kötődve a két, kiindulópontot jelentő etikai kódexhez, a könyvtárostánároké is feltételes módon, lehetőséget teremt valamennyi könyvtárostánár, közoktatási intézmény számára az etikai alapelvek elfogadására.

Fontosnak tartjuk, hogy az intézményvezetők, az oktatás irányítói ismerjék és alkalmazzák az Etikai alapelvek tartalmát. Az iskolai könyvtárak működési szabályzatuk elkészítésekor az alapelveket irányadónak kell, hogy tekintsék.

Itt fogalmaztuk meg azt is, hogy bár az etikai alapelvek főként a (felsőfokú végzettségű) könyvtárostánárookra vonatkozik, de csatlakozhat hozzá, alkalmazhatja mindennapjaiban minden olyan munkatárs vagy leendő könyvtárostánár (egyetemi hallgató), aki az iskolai könyvtárhoz kötődik.

Az etikai bizottságot az egyesület létrehozta, mint a bizottság elnöke, nincs tudomásom megkeresésről.

Végezetül

A Könyvtárostanárok etikai alapelveit, a Könyvtárostanárok Egyesületének jubileumi ülésén 2006 novemberében a tagság elfogadta, aláírásával hitelesítette.

Az Etikai Alapelvek kidolgozására a Könyvtárostanárok Egyesületének megbízásából létrejött bizottság tagjai: Dömsödy Andrea (iskolai könyvtári referens – OPKM), Erdei Mária, Lázár Attiláné, Molnár Gizella, P. Szabó Melinda, Rakonczás Szilvia, Sunyovszky Anna (könyvtárostanárok). A bizottságot vezette: Hock Zsuzsanna (könyvtárpedagógiai szakértő).

Az alapelvek létrehozására alakított bizottság munkájának feszes tempóját, igényességét nemcsak a fent említett kollégák hiteles tudása, de A magyar könyvtárosság etikai kódexének előkészítő munkabizottsága és vezetője, Papp István személyes példájával segítette.

Virtuális valóság, könyvtár, helyismeret

A lokális információforrásokhoz való korszerű hozzáférés szükségessé teszi a különféle helyi kultúrák és hagyományok feltárását, közvetítését. Ennek elsődleges forrásai a helyismereti gyűjtemények és az unikális dokumentumok.

A helyi információk feltárása, közzététele előmozdítja az adott hely lakóinak lokálpatrióta érzésének és tudatának kialakulását, elmélyítését. A lokális információkhoz való hozzáférés pedig elősegítheti az adott település kultúrájának továbbvitelét a tágabb közösség számára.

Szülővárosunkat, lakóhelyünket csak akkor tudjuk igazán szeretni és értékelni, ha ismerjük közeli és régmúltját. A helyi dokumentumok és visszaemlékezések alapján a papírra vetett történetekből megtudhatjuk honnan jöttünk, elődeink hogyan éltek, gazdálkodtak, szorgalmukkal hogyan, miként formálták településünk arculatát.

Ehhez nyújt segítséget egy virtuális könyvtár, ahol nemcsak digitális dokumentumokkal találkozhat a felhasználó, hanem a könyvtár valóságközeli modellezésével hozzájárulhat a felhasználó számára – tartózkodási hely és anyagi lehetőségektől függetlenül – a digitális kulturális örökség megismeréséhez, információk megszerzéséhez.

A könyvtári rendszer jövőképét (Nemzeti Információs Stratégia) az alábbi trendek határozzák meg:

- az információhoz való korlátok nélküli, szabad, azonnali hozzáférés biztosítása,
- a digitalizáció széles körű elterjedése,
- falak nélküli virtuális könyvtár szerepének megnövekedése.

Korunk technikai változásai egyetlen tudományágot és szakterületet sem hagyhatnak érintetlenül. Így van ez a könyvekkel és a könyvtárakkal is. Hogy változás következik be az említett szférákban, az manapság már nem kérdés; a vitatémát immár a változás üteme, nagysága és legfőképpen iránya képezi. Ma még senki sem képes egészen pontosan megmondani, hogyan is néz majd ki a jövő könyvtára, milyen feladatokat képes ellátni.

A könyvtárügy 2008–2013. évi stratégiájának tervezete célként fogalmazza meg a nyilvánosságra kerülő adatok, információk közvetítését, a nemzeti kultúrához való hozzáférést, méghozzá a könyvtári épülettől és nyitvatartási időtől függetlenül.¹ Ezért a könyvtárak fontos törekvése, hogy a digitális információhor-

dozók gyűjtése révén továbbra is igyekezzenek minél több ember számára elérhetővé tenni az ismereteket. Az új típusú dokumentumok gyűjtése és feldolgozása mellett a könyvtárak jelentik a bázisát a nyomtatott dokumentumok digitalizálásának, illetve a virtuális könyvtári állományok felállításának.

Az Európai Unió 2005-ben fogalmazta meg célként egy virtuális európai könyvtár létrehozását, azzal a céllal, hogy mindenki számára elérhetővé tegyék Európa kulturális és tudományos örökségét. A digitális könyvtárak kezdeményezésének célja Európa információs forrásaihoz való hozzáférés on-line környezetben, kiterjedve a digitalizált és az eleve digitális úton előállított anyagokra.

Az információhoz való széles körű és könnyű hozzáférést megoldó digitális technológiákban rejlő lehetőségek felismerése céljából a terv három fő területre irányul:

- *on-line hozzáférhetőség*: az állampolgárok, kutatók és vállalatok által az információból nyert előnyök maximalizálásának az előfeltétele;
- *analóg gyűjtemények digitalizálása*: az információs társadalomban való szélesebb körű felhasználásuk céljából;
- *megőrzés és tárolás*: hogy a jövőbeli generációk hozzáférhessenek a digitalizált anyagokhoz, és az értékes tartalom elvesztése megelőzhető legyen.²

Kérdés persze, hogy az eddigi európai tapasztalatok alapján a nemzeti könyvtárak által indított programokba bevont közgyűjtemények, múzeumok és levéltárak hogyan tudnak részt venni megvalósításban. Hiszen virtuális gyűjteménnyé állhatnak össze az egy gyűjteményre épülő digitális könyvtárak. Ebben az esetben a virtuális könyvtár, a könyvtárak és egyéb információs források elektronikus összekapcsolás révén adódó kombinációját jelenti.

A nemzeti könyvtárak elsődleges feladata a kulturális örökség körébe tartozó dokumentumok digitalizálása, a közgyűjtemények így a helyben fellelhető információkra vonatkozóan vállalják feladatukat. Ahogyan Monok István fogalmazott: *„...mennyre fontosnak látom a helytörténeti és helyismereti kutatásokat, azok bibliográfiai feldolgozását, teljes terjedelmű hozzáférhetővé tételét. Nincsen összefoglalás, elméleti munka ezek nélkül a hangyamunkával összehordott, komoly felkészültséggel összefoglalt tanulmányok, monográfiák nélkül, nincsen igazi nemzeti könyvtár (és nemzeti digitális könyvtár) ezek nélkül a helyismereti gyűjtemények nélkül.”³*

A helyismeret fogalma az adott helyre vonatkozó információk, illetve az azokat hordozó dokumentumok összességét jelöli, valamint a könyvtári tevékenység azon részét, amely ezeknek az információknak a felkutatásával, összegyűjtésével, feltárásával és közvetítésével foglalkozik.

A könyvtár virtualitása ott kezdődik, ahol a szolgáltatások elhagyják az épület falait, tehát falak nélküli könyvtárnak is nevezhetnénk. A hozzáférés sem térben, sem időben nem korlátozott. A virtuális könyvtár gyűjtőköre a nyomtatott dokumentumok mellett kiterjed a nem nyomtatott és elektronikus dokumentumokra. A könyvtárnak formátumától függetlenül be kell szereznie minden hasznos, megfelelő és anyagilag megengedhető információforrást, amely az adott természet-földrajzi egységre vonatkozik.

Ha a teljesség igényére törekszik a könyvtár, akkor nehéz kérdés lehet, hogy csak helyben, a könyvtárban fellelhető dokumentumokra vonatkozzon-e hozzáfé-

rés, vagy a távoli információforrások is részét képezzék a gyűjteménynek. Ahogy egyre több információ válik elérhetővé digitalizált formában, az információs szolgáltatások is növekvő mértékben szereznek be „megfoghatatlan” dokumentumokat a „megfoghatók” mellé.⁴

A lokális azonosság tudat formálása, elmélyítése szempontjából a gyűjtemény következő részei meghatározóak lehetnek:

- az adott település múltjának forrásdokumentumai,
- történelmi eseménnyel, nevezetességgel, néprajzi sajátossággal, műemlékkel, iskolával stb. kapcsolatos információhordozók,
- szépirodalmi, képző-, fotó-, film- és zeneművészeti alkotások, amelyek a település múltjáról, jelenéről, lakóiról, neves személyeiről, természeti környezetéről íródtak, készültek.⁵

A helyi értékek számon tartása, feltárása és a használók rendelkezésre bocsátása fontos eszköze a nemzeti identitás megőrzésének, a patriotizmus elmélyítésének. Az egyén igen erősen kötődik az adott helyhez, legyen ez szülőföld vagy lakóhely, erről szeretne rendelkezni a legtöbb információval. Szeretné megismerni a múltat, szeretné nyomon követni a változásokat.

Az e célt szolgáló virtuális könyvtár fogalmát nagyon sokféleképpen értelmezik:

- internet mint virtuális könyvtár;
- elektronikus eszközök megosztása, katalógusokhoz és adatbázisokhoz történő elektronikus hozzáférés;
- digitális és elektronikus könyvtárak;
- virtuális kiállítás, amely nemcsak illusztrációkat tartalmaz, hanem szövegeket, műveket. pl.: <http://mek.oszk.hu/kiallitas/lazar/index.htm>;
- linkek további kapcsolódó oldalakhoz, különböző témákban;
- információs szolgáltatások;
- lelőhely információ;
- on-line kölcsönzés, előjegyzés;
- on-line tananyag.

A sokféle szóhasználat szükségessé teszi a digitális, az elektronikus és a virtuális könyvtár fogalmának tisztázását.

A *digitális könyvtár* digitális dokumentumok gyűjteménye, amely ma már nemcsak szöveges, hanem képi, hangzó és videó dokumentumokra is vonatkozik.

Az *elektronikus könyvtár* a dokumentumokat elektronikus formában tárolja, ez nyomtatott és már eleve elektronikus formában létező információkra is vonatkozik, lényegében egy szövegarchívum. E megközelítés alapján a digitális könyvtár az elektronikus könyvtár valódi részhalmazát képezi.

De miben nyújt löbbit egy *virtuális könyvtár*? Sokan on-line módon hozzáférhető információk, dokumentumok vagy czekekre történő hivatkozások gyűjteményeként emlegetik. Mások pedig egy létezett, létező vagy elképzelt könyvtár 3D-s rekonstrukcióját értik rajta: virtuális térben megjelenő könyvtár.

Az első megközelítés alapján a virtuális könyvtár elektronikus könyvtár szinonimájaként funkcionál, hiszen elektronikus kiadvány gyűjtésére, rendszerezésére és szolgáltatására szakosodott könyvtár. Egy fizikai létében kitapinthatatlan, de a

(virtuális) valóságban felfogható és végül mégiscsak tetten érhető és elérhető könyvtár.⁶

A '90-es évek első felében az interneten is megjelentek az első magyar nyelvű digitalizált művek. A Magyar Elektronikus Könyvtár 1994, a Neumann János Digitális Könyvtár 1997 óta szolgálja a magyar nyelvű szép- és szakirodalom iránt érdeklődőket. A két, „tisztán” virtuális könyvtár mellett több száz könyvtár, múzeum és levéltár kapcsolódott be az elmúlt évek során a nemzeti kulturális örökség digitalizálásába.⁷ A digitalizált és elektronikus könyvtárak összekapcsolásával létrejöhet a virtuális könyvtár.

A virtuális könyvtár válfaját képezheti a forráskalauz, a meglévő forrásokból, valamilyen szakmai szempont szerint válogatott gyűjtemény.

A második megközelítés alapján a virtuális valóságot szimuláló 3D-s „világokban” a felhasználó szabadon fedezheti fel a könyvtárat az itt elhelyezett linkeket követve. A linke révén a virtuális terek összeköthetőek „hagyományos” elektronikus dokumentumokkal, képekkel, szövegekkel és hanggal egyaránt.

A 3D-s virtuális világ technológiák lehetővé teszik, hogy a felhasználó egy speciális böngésző vagy más speciális eszköz (pl. szemüveg) segítségével háromdimenziós grafikus környezetben egy virtuális szereplő (avatar) révén személyesen megjelenjen, valamint a virtuális világ objektumaival és más szereplőkkel valós idejű interakcióba lépjen.

A virtuális valóság vagy nemzetközi rövidítésével élve VR (virtual reality) ma egyszerűen az informatikai fejlődés, a digitális világ produktumaként jelenik meg a köztudatban.

Látszólagos valóságnak nevezik azokat a számítógépes alkalmazásokat, amelyek segítségével a felhasználó által bejárható, felfedezhető mesterséges, háromdimenziós világokat lehet létrehozni. A mesterséges környezet úgy viselkedik, mint a valóság egy bizonyos része, azáltal, hogy az emberi érzékszervekre hat.

A virtuális valóság készítőinek célja lehet a fizikai valóság egy szeletének minél pontosabb utánzása, modellezése. Ilyen szimulációs eljárásokat az ipari tervezéstől az orvostudományon át a katonai kiképzésig széles körben alkalmaznak.

A fogyasztói társadalom igényeinek megfelelően a szolgáltató- és szórakoztatóiparban egyre nagyobb szerepet kapnak az ilyen, az élet szűkösnek érzett határait kitérítési igyekvő rendszerek.

Milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie egy elképzelt virtuális valóságnak?

- A jelenlét hite – a felhasználónak „hinnie” kell abban, hogy ténylegesen létezik az adott virtuális világban.
- Kölcsönhatás – a virtuális valóság tárgyainak, az egész környezetnek olyanok kell lennie, hogy a felhasználó természetes (addigi tapasztalatainak megfelelő) módon kerüljön velük kapcsolatba. Ez az elvárás természetesen nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a virtuális valóságban soha nem látott és tapasztalt dolgokkal kerüljünk kapcsolatba, ezeknek a virtuális dolgoknak azonban kitapasztalható és konzekvens módon kell viselkedniük. Összességében a virtuális világnak, saját törvényszerűségei határain belül ugyanúgy kell működni, mint a valóságnak. Ideális esetben, megfelelő tapasztalás után ez a világ ugyanolyan megszokott lehet, mint a valóság.
- Öntörvényűség (autonómia) – a tárgyakkal eredendő jellegű a viselkedésük és megfelelő „öszönzés” hatására meg is mutatják azt. Az elképzelt világ

törvényszerűségeinek ugyanúgy megismerhetőeknek kell lenniük, mint a valóságos világ jelenségeinek. Ezek a törvényszerűségek ugyanakkor befolyásolhatók, sőt megváltoztathatók, és innen kezdve már csak a felhasználó (és természetesen a tervező) fantáziáján múlik a történet.⁸

A virtuális valóság hatásosan alkalmazható valós helyszíneken való virtuális körutak készítésére. A helyszínek lehetnek például múzeumok, galériák, régészeti ásatási helyszínek, örökség-helyszínek (mint például kastélyok, kertek) stb., valamint körbevezethetik az embereket egy könyvtárban vagy levéltárban. A virtuális valóság növelheti a hátrányos helyzetű emberek hozzáférését is ezekhez a helyekhez, illetve információkhoz.

Belépve a mesterséges világba, a felhasználó a katalógushoz vagy az információs pulthoz juthat, ahol például friss hírekről szerezhet tudomást, megismerkedhet az ajánlott olvasnivalóval, a gyarapodással, betekinthez a virtuális könyvtárba. Az olvasó így akár barangolhat is a könyvespolcok között, és beleolvashat a polcra levett virtuális könyvbe. Mindezt a könyvtár közvetlen környezetének, épületének, belső tereinek látványával, zenehallgatással, egyéb hangokkal teheti felejthetetlen élménnyé.

A könyvtár virtuális rekonstrukciója olyan gyűjteményrészre, különgyűjteményre vonatkozzon, amely a valóságban esetleg nehezen vagy korlátozottan hozzáférhető. Így biztosítható a fokozott védelem, hiszen a dokumentumok jelentős része pótolhatatlan, egyedi darab, bizonyos hordozók pedig különleges bánásmódot igényelnek.

Ilyen megvalósult 3D-s könyvtár a költő Zrínyi Miklós könyvtárának eredeti állapot szerinti virtuális rekonstrukciója (<http://www.eruditio.hu/zrinyi3d/>).

A nemzeti kulturális örökség szerves részét képező lokális kiadványok könyvtári gyűjtésének, feldolgozásának, közvetítésének szerepe új dimenziót kap az Európai Unióhoz való csatlakozással.

A helyismereti információk köre a tartalmat tekintve átfogó, komplex: sem kronológiai, sem tematikai határai nincsenek. Hiszen a mikrokörnyezet szerepének növekedése, a helyi önkormányzatok működése, a civil szerveződések, a gazdasági vállalkozások megjelenése stabil alapját képezhetik a helyismereti szolgáltatások iránti igényeknek. A lokálpatriotizmus hatásáról sem szabad megfeledkeznünk. Ez az érzés az egyénben akkor erősödik meg igazán, ha sajátjának érzi a környezetet, magáénak érzi a települést, ha otthon van ott, ahol él. A településen élők egyre inkább keresik a tradíciókat, saját és családi gyökereiket.

Az írásos gyűjtemények, információhordozók eredeti formában történő megőrzése és kezelése minden bizonnyal a jövőben is nélkülözhetetlen lesz. Ezt semmilyen számítógépes technológia nem pótolja, de hallatlan mértékben elősegíti a tartalmi eligazodást és a gyors hozzáférést a világ bármely pontján.

A könyvtárak mint ismeretközvetítő, információszolgáltató intézmények vesznek részt a kulturális javak, az emberiség tudáskészletének megőrzésében, összegyűjtésében és közvetítésében. A fokozatos átalakulás pedig lehetővé teszi, hogy az elektronikus világnak kibontakozhasson az igazi arca, és a változásra kész területek szakemberei felkészülhessenek a kor újabb kihívásaira.

A felhasználók ugyanazt akarják csinálni a virtuális könyvtárban, amit a valóságos könyvtárban – de digitális eszközökkel, mindenféle fennakadás nélkül és

kényelmesebben, anélkül, hogy el kellene hagyniuk lakhelyüket, sőt otthonukban dolgozva. Információt szeretnének találni, elolvasni, meghallgatni, megtekinteni, tárolni, kinyomtatni, elemezni és alkalmazni. Kritizálni akarják, észrevételezni, idézni, és átvenni saját adatbázisukba. El akarják küldeni kollégáiknak, és – ha szükséges – akár fizetnek is az értékes információkért és szolgáltatásokért.

A virtuális könyvtárban a globális hozzáférés fontossága mellett sem feledkezhetünk meg a helyi felhasználók igényeinek fontosságáról, és a helyi felhasználói közösségről, mint a szolgáltatást formáló erőről.

IRODALOM

- 1 http://www.ki.oszk.hu/107/e107_files/downloads/strat_2008_2013.pdf
- 2 Az i2010 Digitális Könyvtárak Kezdeményezés. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2006. 10. sz., 484–490. p.
- 3 Monok István: Helyismereti célú digitalizálás és a Nemzeti Digitális Könyvtár. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2004. 9. sz., 14–19. p. (<http://www.ki.oszk.hu/3k/valcikkek/valcikkek0409/monok.html#1>)
- 4 Lee, Hur-Li: What is a collection? = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2001. 12. sz., 498–502. p.
- 5 Bényei Miklós: Genius loci – A helyismereti tevékenységről. Budapest, Könyvtári Intézet, 2004. 38–39. p.
- 6 <http://mek.oszk.hu/html/irattar/sajto/1999/991006.htm>
- 7 http://www.neumann-haz.hu/tei/tanulmányok_digitkvt/toszegi/tzsdigi_hu.xml
- 8 Kabdebó György: A látszólagos valóság. = Természet Világa, 1995. 9. füzet, 401–404. p.

A kötelező és ajánlott olvasmányokról

E henyec kis cikk szerzője többszörös magyarázkodással és bocsánatkéréssel tartozik feltehető olvasóinak. Mindenekelőtt a címet kell megmagyaráznia. Legszívesebben René Wellekre hivatkozna, aki azt írta irodalomelmélete előszavában, hogy az igazi cím persze nem *Az irodalom elmélete* lett volna, de ha kielégítő pontosságra akart volna törni, akkor legalább is a barokk korig kellett volna visszanyúlnia, hisz csak akkor dívtak a teljes oldalt betöltő, mindent megmagyarázó könyvcímek. Ha egész oldalra nem is lenne szükségem, azt azért meg kellett volna mondanom, hogy – természetesen – a felsőfokú tanulmányokat végző könyvtárszakos hallgatók számára előírt kötelező és ajánlott olvasmányokra gondolok. Ezekről sem tudnék persze annak rendje és módja szerint beszámolni. Több okból sem. Elsősorban azért, mert nem ismerem eléggé a mai magyar könyvtár szakosok számára előírt kötelező és ajánlott (a továbbiakban, a rövidség okából csak kötelezőt írok, de beleírtam az ajánlottat is) olvasmánykorpuszt sem, és még sokkal kevésbé a nyugatiak számára előírtakat. Részint azért, mert nem búvárokodtam alaposan, csak néhány egyetem és főiskola kötelezőolvasmány-listáit tekintettem át, részint azért, mert – talán nem túlzás a szó – ezek a listák meglehetősen titkosak. Nem azért mert titkolnák – hogyan is tehetnék például a hallgatók előtt?! –, hanem azért, mert általában egyediek, egyszerűek, egy-egy félévre-évre vonatkozóak, előadó- vagy tanárváltozás alkalmával „rugalmasan” változnak, központi hozzáférésük lehetetlen. (Ami elég nagy baj. Például, ha jól tudom, a Könyvtári Intézet szakkönyvtárában sincs „teljes” lista, ami pedig az állományalakítás egyik pótolhatatlan segédeszköze lehetne.) De hozzájárul ehhez a „titkossághoz” az is, hogy az előadók–tanárok szóban közlik – ki-ki a saját sokszorosított listáján aztán bejelölheti –, hogy mi az „igazán” kötelező, és mi a csak „éppen futott” cím. A helyzet – ha nem csal az intuícióm – semmivel sem jobb Nyugaton sem. De bocsánatot kell kérnem azért is, mert szempontjaim e téren korántsem a szokásosak. Soha nem oktattam felsőfokú intézményben, pedagógiai ismereteim csapnivalóak, honnan is tudhatnám tehát, hogy mit kellene (vagy mit kellene másképp) kötelezőül előírni, megkövetelni, bevasalni. Az én szempontom a volt szakfolyóirat-szerkesztőé. És ami e cikk megírására hergelt, elsősorban talán éppen az, hogy hatalmas különbséget vélek látni egy szerkesztő és egy oktató szempontjai között, holott azt szeretném hinni, hogy jobb lenne, ha e különbség nem lenne – ekkora.

Mert akár a hazai, akár a külföldi (elsősorban francia és német, de azért némi angol) listákat nézem is, az első, ami feltűnik, hogy az élen a nagy szakmai összefoglalások, az alapvető és átfogó kézikönyvek szerepelnek. No nem teljes egészükben, hanem kijelölt fejezeteik révén. (A franciáknál ez még a miénknél is fokozottabb tendencia, a németeknél sokkal kevésbé.) Ez a benyomás azért nem

kedvező, mert *vagy van alapvető tankönyv*, és akkor az nem kötelező olvasmány, hanem sokkal több annál, vagy nincs, és akkor, az egész kézikönyv (összefoglalás) kötelező, legfeljebb azt kell kijelölni, hogy *mi nem kötelező belőle* (nyilván vannak kevésbé alapvető fejezetei is). Ehelyett – a gyakorlat ezt mutatja – a virtuális tankönyv (mondjuk, az előadások jegyzete, vagy ennek megfelelő valami) kiegészítője a nagy kézikönyvek (nálunk csak egy van, a Horváth–Papp) egy-egy fejezete. De ez még hagyján. Köztudott, hogy nemcsak az a (nálunk egy, Nyugaton féltucatnyi) nagy kézi- vagy tankönyv van, hanem annak nálunk féltucatnyi, másutt több tucatnyi „leszármazottja”, ilyen-olyan szintre leszállítója, átírása létezik. Muszáj, hogy ilyenek létezzenek, szükség van rájuk. Más-más szakmai közönség más-más szinten kell hogy elsajátítsa, befogadja azt, ami számára fontos abból a nagy kézikönyvből. De ha valaki felsőfokon végzi könyvtári tanulmányait, vajon miért kell, hogy ezeket a származtatott, gesunkenes, kisebb, népszerűbb, ismeretterjesztőbb jellegű munkákat is elolvassa? Vagy az egyik, vagy a másik. Semmiképp sem is-is. Ezt talán indokolni sem szükséges. Annyira azonban talán mégis, hogy felesleges, sőt talán káros is ugyanazt többször elolvasatni. Annál inkább hiányzik – számomra legalábbis – annak jelenléte a kötelezőolvasmány-jegyzékekben, hogy az adott kötelező olvasmányról mit mondott a szakkritika. A németek ebben excellálnak. Egy-egy „nagy” mű után közlik a legfontosabb, néha éppen borsos-paprikás hírfalatát is annak a műnek. Aztán döntsön a hallgató, kinek hisz, az írónak vagy bírálójának. De legalábbis tudja, vegye tudomásul, hogy ugyanarról lehet (sőt időnként kell) másképp is vélekedni. Minden átlagos bibliográfia közli egy-egy mű kapcsán a róla szóló recenziók sokaságát is. Erre így persze semmi szükség egy kötelezőolvasmány-jegyzékben. Arra azonban bizonyos szükség lenne, hogy a mérvadó szakkritika kiemelkedő darabjai – ajánlottként – ott legyenek a „nagy mű” mellett, mögött.

Megint a német példa áll előttem (bár újabban a franciák is gyakorolják, az angoloknál pedig ősi szokás), amikor azt mondom, hogy jobb, ha a kötelezőolvasmánylista annotált. Még akkor is, ha nem alternatív jellegű. (Erről később!) Jellemezze az a lista, hogy mit tesz kötelezővé! És azt is, hogy miért. Nem recenziókra, nem is főrifestes annotációkra gondolok, hanem néhány megvilágító szóra. Szerb Antal híres *100 versében* bemutatta a közölt költőket. Goethéről azt írta: „Ő volt Goethe”. Ennyi elég. (Ilyen a Sallai–Sebestyén, ilyen a Horváth–Papp. Máshol persze egy-két szóval több kell.) Az annotációknak azonban igazi jelentősége akkor lenne, ha alternatív olvasmányokról van szó. (Ezt a válfajt mintha nem ismernék a kötelező olvasmányt előírók, kiadók.) Ha például a könyvtári menedzsmentről van szó, legalább három friss munka is rendelkezésre áll. Miben sem hasonlítanak egymásra. Sőt! Sokban egymás ellenesei. Erre fel kell hívni a figyelmet. Nem kell kötelezővé tenni mind a hármat. De jelölni, hogy az egyik ilyen, a másik olyan, hogy vitatkoznak egymással. És nem mindegy, hogy melyik mellett döntünk a választásnál. Hogy az egyiknek ez az előnye, ez a hátránya stb. (Attól persze óvjon Isten, hogy mindent megmagyarázzon az a kötelezőolvasmány-lista! A stratégiák, a jogszabályok, a kötelező előírások, a szabványok stb. nem szorulnak bemutatásra, még rövidre, pár szavasra sem. A címük, a műfajuk elegendő.) Az annotáció arra is alkalmas lehetne, hogy a hallgatók megtudják, nem mindegy, hogy egy-egy könyvet, tanulmányt, cikket ki írt: vezető főhivatalnok, törvények, jogszabályok előkészítője, megalkotója, megfogalmazója, vagy egy kívülálló, magányos értelmiségi vagy szakember.

hogy a „dolog” mennyire „hivatalos”. Hogy „nagy öreg”, szakmabeli öreg róka írta-e. vagy friss elméjű kezdő, netán egy „dühöngő fiatal”. Persze nem biztos, hogy csak az annotáció dolga lenne ilyesmi előadása. Ez a tanár kommentátori, útmutató szerepe. De vajon megtörténik-e a lista átadásakor? Jó lenne, ha ebben biztosak lehetnénk.

Ha immáron magukat a listákat nézzük, az tűnhet szemünkbe, hogy mennyire „semlegesek”. A „legjobbakat” tartalmazzák, a szakmai közvélekedés lenyomatát. Persze, ez a dolguk. De vajon ennyire csak az elfogadottat, a banalitást kell-e, kellene-e tartalmazniuk? Persze ez a tananyag. Ám miért ne lehetne egy kissé, igazán csak egy kissé, kitekinteni. Braudel, a világnagyság francia történész, főműve előszavában (igen hosszú előszavában) nem győzi citálni a nem történészek, a kívülről, sokszor a félbolond amatőrök munkáit, akiktől – őszintén beszél – pro vagy kontra, de sokat tanult. Nem bizonyos, hogy csak a „valódi” tananyag instruktív. Hogy ne lehetne, ne kellene a félbolondok mániájáról is tudomást szerezniük a hallgatóknak? Hogy ez tetemesen meg- és kibővítené az amúgy sem népszerű listákat? Arányok kérdése ez, no meg alternatívaké. A kísérlet pedig – szerintem – megérne egy misét. Annál is inkább, mivel, amiként az eddigiekben érzékeltettük, lehetne jelölni az annotációkban, milyen, kik által írt, miféle kötelezőkről van szó. Az ellenkultúra mindenkor nagy vonzerőt gyakorolt, különösen a fiatalokra. Talán itt, ebben is lehetne ilyen hatása.

Utaltam rá, hogy más a tanár és más a szerkesztő szempontja. Ezt némiképp explikálnom illene. Ha egy (szakmai) lap szerkesztője olyan cikket kap, amely miben sem tér el a szakmai közvélekedéstől, persze – kellő színvonal esetén – közli, de nem nagy örömmel. Ujjongani akkor fog, akkor szokott, amikor markáns – persze kellő színvonalú – különvéleményt kap. Ez a szenzáció, ezt „eszik” majd az olvasók, ez generál vitát, ehhez szólnak hozzá. A kötelezőolvasmány-listát gyártók mintha pontosan fordítva vélekednének. Csak semmi egyéni–egyedi–egyszeri „zsenialitás”! Csak semmi különvélemény! Engem nagyon meglepett, amikor azt láttam, hogy a francia szakmai lapokban nagy port felvert ellenvélemények egyike sem kapott helyet a kötelező olvasmányok sorában. Nálunk alig valamivel jobb a helyzet. (Azért valamennyire igen.) Miért? Biztos, hogy jó ez így?

Más szakmák esetén (itt aztán igazán dilettáns vagyok) mintha más lenne a helyzet. Mintha a filozófusok, irodalmárok, történészek, szociológusok jobban, sokkal jobban becsülnék az „innovációt”, amely – első látásra – mindig dilettantizmusnak, szakmai körökön kívülinek, a kuhni paradigmába be nem férőnek tűnik. Lehet, hogy nekik és nem nekünk van igazunk?

Érdekesek a műfaji különbségek is. Egy szaklap sokszor kiemelt helyen hoz egy interjút. Én interjút kötelező olvasmányképpen (idehaza) még nem láttam (külföldön se sokat, de néhányat azért igen). Miért? A meginterjúvolt általában a szakma egyik nagyja. Interjújának alkalma általában valamely kiemelt történész (például főigazgatói állás elfoglalása, hatalmas pályafordulat, kitüntetés, egy egész szakmai életmű lezárulása-értékelése stb.). Az ilyesmi nem kötelező olvasmány? Vagy ha igen (én azt hiszem, igen), miért nem találtam egyetlen egy interjút sem a hazai kötelezőolvasmány-listákon? (Emlékeztetem az olvasót, hogy áttekintésem korántsem teljes.) De vitacikk sem szerepel a listákon. (Vagy ha igen, akkor a válaszokkal, az egész vitával együtt, mintegy lezárt blokként.) Miért? Miért kell megvárni, amíg a vita lezárul, a vélemények kiegyensúlyozzák egymást,

„banális”, mindenkit (majdnem mindenkit) kielégítő „eredmény” születik? Nem az lenne-e a dolog merituma, ha mintegy menet közben vezetnénk be a hallgatót, a tanuló az éppen szőnyegen forgó kérdésekbe? Hogy – legalább megpróbáljon – ő maga válaszolni, a saját véleményét kialakítani, mielőtt arról „konszenzus” születnék, mielőtt a vita „lezárulna”?

E sorok írója – konzervatív vénember lévén – azt és úgy véli, mint a kortársai. Jelesül, hogy mielőtt vitatkozni, önálló véleményt formálni, „kreatív” gesztusokat gyakorolni kezdene a hallgató, előbb ismerkedjen meg a kötelező tudásanyaggal. Aminek alapján, aminek bázisán hozzászólhat majd a fennforgó kérdésekhez, aminek alapján, aminek bázisán egyáltalán gondolatokat formálhat, vitatkozni kezdhet, kreatív lehet, vagy próbálhat lenni. Ez a bázis azonban maga a tananyag. Még a kötelező olvasmányok előtt. Azt biz be kell vágni. És hozzá is kell olvasni (némi kötelezőt). Ám inentől (és még a kötelező listán belül vagyunk) jöhetne, kellene jönnie a kreativitásra – immáron jogosan – rávezető, bevezető anyagnak. Annak, amiről eddig beszéltünk.

És még valami, talán a legfontosabb! A könyvtári kötelező szakirodalom fölötté belterjesnek látszik (főként az angollal és a némettel összevetve). Belterjesnek, amennyiben csak könyvtári szakirodalmat tartalmaz. Egyetlen kivétel látszik, az sem kedvünkre való. Pszichológiai, pedagógiai irodalmat leltünk, nem keveset a listákon, elsősorban, sőt szinte kizárólag a mentalitást illető. Hogyan bánjunk a halmozottan hátrányos helyzetű olvasókkal, a könyvtárban csecsemőjüket szoptatókkal, a taknyos orruakkal, a gördeszskával – könyvtárban – közlekedőkkel stb.? Erre nézvést viszonylag gazdag pszichológiai, pedagógiai irodalom jut, juthat be a kötelezők közé. Ám más szakmák „kiegészítő” olvasmányai mást látszanak sugallni. A pedagógusnak igazi történelmet, szakpszichológiát (és nem csak alkalmazottat), a történésznek szociológiát, a szociológusnak statisztikát, matematikát és történelmet, a történésznek közgazdaságtant és szociológiát, a teológusnak (igazi) filozófiát, a... – hadd ne folytassam – ... kell olvasnia. A könyvtártudomány sokszorosán függő diszciplína. Azok a szakok – nem szeretnék én is banalitásokat mondani, nem sorolom fel, melyekre gondolok –, amiktől fejlődése, belső struktúrája függ, még jelzésszerűen sem szerepelnek a kötelező olvasmányok listáin. Pedig... Pedig ezek megismerésétől, ezek – legalább kötelezőolvasmány-jellegű – megismerésétől függ szinte minden. A szakma is, a szakma reputációja, elcsépelet szlogennel élve, presztízse is.

A szerző úgy érzi, nem magyarázkodott eleget, nem kért elnézést, bocsánatot eléggé. Tudja, hogy sokszorosán is kívülállóként szól hozzá egy számára egyébként is túlon túl bonyolult témához. Egyedüli mentsége (és egyben reménye) az lehet, ha végre igazi szakemberek, a témához valóban értők kezdenek el foglalkozni azzal, mit is kell(ene) kötelezőül feladni a könyvtár szakos hallgatóknak.

Vajda Kornél

A MEGYEI KÖNYVTÁRI HÍRADÓKRÓL

Sorozatunkban azokat a rövidebb-hosszabb „bemutatózó” cikkeket közöljük, amelyek a megyei hálózati híradók múltjáról, jelenéről és jövőjéről tudósítanak. 2007 őszén a szerkesztőség levélben kereste meg a megyei könyvtárak igazgatóit, azzal a kéréssel, hogy maguk számoljanak be vagy éppen lapszerkesztő munkatársuk írjon ismertetést a megye hálózati híradójáról; úgy ahogyan maguk gondolják, úgy ahogyan önmaguk látják lapjukat. Vannak megyék, ahol jelenleg nem is lát napvilágot könyvtári hálózati híradó, vannak megyék, ahonnan visszajelzést sem kaptunk. Ahonnan viszont érkeztek bemutatózó cikkek – azokat sorra-rendre olvasóink elé tárjuk.

A Könyvtári kis Híradó

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei könyvtárak lapja

Alkotó könyvtárosok éltetik, alakítják Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a szakmai műhelymunkának, a különböző könyvtári tevékenységeknek teret adó eseményekről tudósító szakmai orgánomot immár több mint három évtizede. A feltételelt biztosító kiadó, a lapgazda MórícZ Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár (MZSMVK) e kiadvány támogatását mindig is fontosnak tartotta. Így méltó módon kell említést tennünk a Könyvtári kis Híradó elődjéről, a húsz évfolyamot (1974–1993) megélt *Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Könyvtári Híradóról*, amelyet Futaky László nyugalmazott könyvtárigazgató-helyettes főszerkesztésével jegyzett a szakma. „A Híradó” a megye könyvtárügyének kívánt publikációs fórumot teremteni, informálni a fenntartókat, a helyi művelődés irányítóit, a szakmai és a szélesebb közvéleményt tájékoztatni a soron következő tennivalókról, tervekről. Megszólalási lehetőséget biztosított mindazoknak, akiknek szándékukban állt szakmai kérdésekről szólni. Ezen időszak bevezette, megalapozta azt a fajta – különböző típusú – publikációs tevékenységet, amelyet a helyi, de az országos könyvtári szakirodalom (MAKSZAB) bizonyos műfajcsoportjaiban is jegyeztek.

Az 1996-ban – három év szünet után – indult *Könyvtári kis Híradó* természetesen ezt a fajta szellemiséget, szakmai törekvést vállalta és vitte tovább. Más külsővel. formátumban és alapjaiban megváltozott társadalmi, szakmai környezetben, friss, lendületes elszánással, a tartalmi gazdagodás terveivel. Különösen szükség volt er-

re abban az időben, amikor is az addig gyakori személyes tapasztalatcserék ritkulásával sok, főleg községi könyvtárosnak szinte egyetlen szakmai hírforrása a Könyvtári kis Híradó volt. A rendszerváltozás utáni időszak a könyvtárügyben is óriási változásokat, kihívásokat hozott: könyvtári törvény – a követő jogszabályokkal, új EU-konform stratégiák, a számítógépes infrastruktúra berobbanása, elterjedése, szemléletváltozás, rendszerben való gondolkodás, azok az elemek, amelyek ismerete és alkalmazása nélkül nem lehetett – és nem lehet ma sem – érdemi szakmai munkát végezni. A lap elsősorban ezt az információközvetítő, szolgáltató feladatot igyekezett teljesíteni. Indításakor megfogalmazott tartalmi-tematikai tervei széles szakmai palettát öleltek, ölelnek fel. Az említett általános könyvtárügyi stratégiaikon, fejlesztéseken túl tudósít a helyi, megyei szakmai eredményekről, közérdekű újításokról, új szolgáltatásokról, műhelymunkákról, aktualitásokról. Lehetőséget ad a térségi, megyei problémák felvetésére, a különböző típusú könyvtárak „bemutatkozására”, új szolgáltatások hírverésére, népszerűsítésére. Menedzsment jellegű cikkek közlésével segíteni kívánja a szakemberek könyvtárat népszerűsítő, érdekérvényesítő tevékenységét. Rendszeres helyismereti publikációi nemcsak a könyvtárosok, de a könyvtárhasználók számára is hasznos ismereteket nyújtanak. A könyvtárak működési eredményeinek, tevékenységének dokumentálásában a megyei könyvtártörténet írás alapozását, folytatását segíti. Fórumot teremt a helyi könyvtáros személyiségek példaértékű szakmai tevékenységének bemutatására, közzétételére. Tájékoztat a különböző pályázati lehetőségekről. Nem utolsó sorban lehetőséget ad a (nem csak pályakezdő) könyvtárosok publikációs tevékenységének gyakorlására, alkotó–kutató kedvének kibontakoztatására.

A Könyvtári kis Híradó koncepcióját tekintve a helyi, térségi könyvtárügy közérdekű fóruma, amelyet alcímében – *A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei könyvtárak lapja* – is deklarál, felvállalva az összekötő és közvetítő szerepet a megye különböző típusú könyvtáraiban folyó tevékenységek elemzésében, értékelésében. A lapgazda kiadó MZSMVK a szakmai, s a megjelentetéshez szükséges anyagi felelősségvállalása, helyi, illetve térségi együttműködést ösztönző szerepe elismerést érdemel. A Könyvtári kis Híradó az országos szakmailap-struktúrában ún. köztes helyet foglal el a megyék hasonló orgánumainak sorában. Periodicitása negyedévi, terjedelme 1–1,5 ív (16–28 oldal), de különszám, tematikus szám, összevont szám esetén több is, esetenként 52–64 oldal. Megjelenése A/4-es formátumban, tördelése kéthasábos, példányszáma (általában) 350. Terjesztése ingyenes. A 12 év alatt 47 szám jelent meg (a 48. szám szerkesztés alatt van).

Belső szerkesztét tekintve a különböző szakmai tevékenységek tematizálására az országos szakmai trendek, a többféle könyvtártípus és az események megjelenítésére állandó, illetve esetenkénti *rovatok* kialakítása lett a meghatározó elv. E koncepcióba illik az a következtetésnek gondolt szerkesztői gyakorlat, hogy a címlapon minden esetben egy-egy kiemelt helyi vagy országos trendhez illeszkedő helyi esemény vagy téma szerepel, s ugyanitt a figyelem felkeltésére szánt válogatás a tartalomból. A már említett ún. állandó rovatok, rovatcímek, amelyek következetesen majd minden lapszámban jelen vannak: a *Műhely*, *Városi könyvtárak*, *Iskolai könyvtárak*, *Gyermekkönyvtár*, *Képzés, továbbképzés*, *Pályázatok* (felhívások, eredmények), *Könyvismertetések*, *Hírek*, *események*, *MKE-hírek*, *Jogszabályok*, *rendeletek* – az állandósult lapstruktúra tükröződései. Aktualitástól, illetve „hírértéktől” függően jelennek meg – sajnos, a vártnál és kívánatosnál kevesebbszer – a

Közszégi könyvtárak, Szakkönyvtárak, Felsőoktatási könyvtárak rovatokban írások, elemzések. Pedig ez esetben a „hírérték” fontos tartalommal bír, később könyvtártörténeti forrás is lehet. Az utóbbi évtizedben örvendetesen gyarapodó könyvtárfelújítások, az országos vagy régiós, valamint nemzetközi szakmai fórumokon való helyi képviselő gyakorlati válása olyan új rovatok indítását követelte, mint *Könyvtárfelújítások, Konferenciák, Nemzetközi kapcsolatok, Három határ ölelésében*.

A lap külön sajátosságának vélem (szerkesztőként külön örömmre) az ún. tematikus számok, különszámok megjelenését, amelyek egy-egy tudományos konferenciáról, szakmai novumokról, hazai vagy nemzetközi együttműködésekről, esetleg a szakma bensőségesebb ünnepi alkalmairól, évfordulóiról szerveződtek. Ilyen különszámok és tematikus számok voltak: *Olvasó család – tanuló társadalom*, a HUNRA, a Vásárosnaményi Városi Könyvtár és az MKE Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területi Szervezet közös konferenciája (1998), – *Összefogás a könyvtárakért* akció keretében *Területfejlesztés – Európai Unió információk – könyvtári szolgáltatások* című országos konferencia (1999), – *Ötven évesek a közkönyvtárak*. Ünnepi ülés (2000), – „*Iskola a könyvtárban, könyvtár az iskolában*”, *Vándorgyűlési különszám* (2001), – *Kárpátok Európai Nemzetközi Konferencia Nyíregyházán* (2002), – *A Külügyminisztérium közkönyvtári programja*. Szakmai tanácskozás (2003), – *Megyei sajtóbibliográfiák a XXI. század küszöbén, sajtóhungarikumok határainkon túl*. Nemzetközi tudományos konferencia (2003), – *30 éves a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területi Szervezete*. Ünnepi ülés (2003), – *Együtt Európában. Nemzetközi könyvtáros konferencia Kassa-Szepszi* (2005), – *Regionális kapcsolatok – Európai együttműködés*. Nemzetközi könyvtárszakmai konferencia (2006), – *30 éves a nyíregyházi könyvtáros képzés* (2006).

A Könyvtári kis Híradó „érdemi” cikkeit a MANCI 768 tételben említi (2006. 1–2. számig feldolgozva). Könyvtár szakos főiskolai hallgatók számára több esetben ajánlott szakirodalmi forrás, könyvtárközi kérések tárgya. Szakdolgozatként elkészült a lap repertórium a 2004-es év 1. számával bezárólag, 873 tételben feldolgozva; közkinccsé tételére (tovább folytatva) – legalábbis helyi szinten – mindenképpen igény lenne. (Sajnos, ez irányú pályázatunk nem nyert támogatást.) A lapot Magyarország legnagyobb médiafigyelője, az OBSERVER rendszeresen szemlézi, de örömmel töltött el bennünket, amikor egy-egy cikkünk átvételével más megyék, sőt országos szakmai lap (Könyvtári Levelező/lap, 1998/2. sz.) érdeklődését is sikerült felkelteni egy-egy téma kapcsán, illetve alkalmanként a megyei napilap (Kelet-Magyarország) is szemléz a lapból.

Az olvasói–szakmai visszajelzések, a lap „hatékonyságának” vizsgálatára három ízben is sor került. Először 1998-ban, nem sokkal az indulás után a tartalmi struktúráról kértünk véleményt, javaslatot. Az akkor újdonság erejével ható lapot örömmel fogadták, és alapvetően kielégítőnek, jónak ítélték a lap terjedelmére, a rovatok kialakítására, az elemző írások mennyiségére, differenciált szolgáltatások bemutatására vonatkozó, akkor formálódó gyakorlatot. De megfogalmaztak a kollektív igényeket pl. foglalkozástervekre, több helyismereti–szakmai információra, a szakkönyvtárak változó szolgáltatási gyakorlatára, a gyakoribb periodicitásra.

2003-ban a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat a lapkiadó Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár szakmai munkáját, a megyei feladatrendszemben végzett tevékenységét vizsgálva felmérést végzett a megye 229 települé-

sének könyvtárában, többek között a Könyvtári kis Híradó információközvetítő szerepéről, hatásáról is. Az értékelés szerint a választ adók (102 könyvtár) legtöbbször jelentett a lap hírforrást, vagy segítséget a napi munkájához.

A legfrissebb ilyen hatékonyság vizsgálat (szintén a megye minden önkormányzati könyvtárában) a 2007. év második felében zajlott az MSZ EN ISO 9001:2001 Minőségirányítási rendszer Hálózati támogatások (F-04 Folyamat) keretében. Az októberben történt értékelés a Könyvtári kis Híradót mint szolgáltató jellegű megyei hálózati tevékenységet a felkínált 1–5-ig terjedő skálán az összesítés alapján általában négyesre, ötösre értékelte. E hatékonyságvizsgálathoz tartozónak vélem megemlíteni azt a 2004-ben készült felmérést is (ld. Könyvtári kis Híradó, 2004/1. sz., 5–6. p. Vraukóné Lukács Ilona írása), amely a megye könyvtárainak szakmai lapokkal való ellátottságát mérte fel a települések könyvtáraiban. Az eredmény – az országos lapok meglétére vonatkozóan lesújtó. Mindössze 32 könyvtárba jár valamelyik országos szaklap. A válaszoló egyharmad (!) könyvtár, könyvtáros legtöbbször a Könyvtári kis Híradót a szakmai információkhoz jutás egyik lehetőségeként jelölte meg.

Alkotó könyvtárosok éltetik, alakítják a lapot – kezdtem ezt az írást. Szerkesztőként őszinte köszönettel, elismeréssel adózom azoknak a kollégáknak, akik önként vállalva vagy felkérésre, időre vagy lapzártá után, de közkinccsé teszik szakmai tapasztalataikat. És a szerkesztés tartalmi–tematikai dilemmái, a kéziratok javítása, a határidők tartása, az örök (hál’ istennek) terjedelmi, illetve anyagi gondok rögtön feledésbe merülnek a megjelenés után.

A nyomdai előkészítés házon belül történik. Itt működik ugyanis a Szabolcszatmár-beregi Szemle folyóirat szerkesztősége, amelynek műszaki szerkesztője folyóiratunk előkészítését is elvégzi, egyre korszerűsödő számítógépes rendszerével (InDesign), illetve szolgáltatja a nyomda számára szükséges anyagokat. Az időnként igen szoros határidővel birkózva, a változó, olykor áttördelést igénylő feladatokat is vállalva gondoskodik a nívós megjelenetésről. Az előkészítés akár színes változatot is lehetővé tenne, vagy – amennyiben a könyvtár maga végezné a nyomtatást – közvetlen hálózati összekapcsolással lehetővé tenné a még összehangoltabb munkát.

És bizony az is előfordul, hogy ilyenkor, sajnos, már későn fedezünk fel egy-egy nyomdahibát, elírást. Jóleső érzés volt olvasni a több mint tíz éves lapot köszöntő írást az elődlap főszerkesztőjének tollából (ld. 2007/3. sz., 6. p.) „...*A híradó anyaga fontos tanúsítvány a könyvtárpolitika kiemelt területeinek megyei leképezéséről. Folyamatos szakmai figyelőszolgálatot teljesít, mind a három könyvtártípus munkálataira egyaránt fókuszál. A könyvtárügyi- és az azzal összefüggő kulturális problémákról rendszeresen tudósít, megoldási módszerek publikussá tételével ad segítséget, koncepcionális elképzelésekről, törekvésekről, eredményekről tájékoztat... a szélesebb intézményi körből verbuvált szerzőgárda bevonásával a lap mögött egy figyelemre méltó szellemi műhely körvonalazódik az összefogás jegyében.*” Mint hírvívó eljut az ország számos könyvtárába, felkínálva a tapasztalatcsere lehetőségét. Kezdeményezve a szakmai dialógust – egyszóval, a felsoroltakon túl is több vonatkozásban érdemi szerepet vállal magára. Mint a megye publikációs fóruma nem vált folyóirattá, ez nem is volt soha cél, de érdemes idézni ez ügyben Gerő Gyula nyugalmazott főszerkesztő elhangzott értékelését, „...*több mint híradó, jól szerkesztett szakmai közlöny*”. Közös munkája ez szerzőknek, a lapot támogató ki-

adónak, Nagy László igazgatónak, a nagy műveltséggel rendelkező műszaki szerkesztőnek, az akár egy nap alatt elkészítő nyomdának – együttesen.

Minden, bárhonnan jövő – és mi tagadás, jóleső érzés – méltánylás ellenére, megújulásra érettnek érezzük a lapot. Szükséges lenne a gyakoribb periodicitás, de a híradó tartalmi–metodikai jellegét, úgy vélem, meg kell(ene) őrizni. A hírlevélbe átstrukturálódás egy más, fontos, de „csupán” tényközlésre, rövid terjedelmű, figyelemfelkeltésre hivatott műfaj nem pótolja a megye könyvtárügyének keresztmetszetét adó híradót. Mindkettőnek – eltérő volta miatt – megvan a létjogosultsága.

A kiadók, szerzők, felhasználók egybehangzó véleményeként kell továbbra is megfogalmazódnia annak a szakmai felelősségnek, amelyet ezen orgánumok közreadása jelent. Az állandó igényként jelentkező, megváltozott körülményekhez igazodó tartalmi-technikai megújulás mellett szükség van, lenne a híradók közötti rendszerese kapcsolattartásra, szerkesztői párbeszédre, együttműködésre, módszerek, ötletek tapasztalatcseréjére. A Könyvtári kis Híradó készséggel vállalja a szervezői szerepet, a lapgazda–kiadó Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár pedig szívesen ad helyet egy kiadók, szerkesztőket, szerzőket invitáló szakmai tanácskozásnak. Örömmel várjuk abban a könyvtárban, amely – e cikk írásának napján vehette át az MSZ EN ISO 9001: 2001 szabvány követelményeinek megfelelő Tanúsítványt, a Könyvtári alap- és kiegészítő szolgáltatás, program-szervezés és az ezekkel kapcsolatos tájékoztatás, hálózati támogatás minőségirányítási rendszer bevezetésének és alkalmazásának bizonyítékeként.

Köszönjük a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztőinek a megyei könyvtárak híradói számára felajánlott bemutatkozási lehetőséget. Úgy gondolom, minden érintett – szerzők, kiadók, szerkesztők – kíváncsian várja a cikksorozat darabjait.

Zselinszky Lászlóné

Adalékok az ETO új kiadásához és konkordanciájához (folytatás)

A Könyvtári Intézet az ETO új kiadásához megvásárolta a UDC Consortium 2000. évi MRF-fájlját. Nagy mennyiségű változást látva benne a, arról született döntés, hogy ehhez az állapothoz kell „felhozni” a magyar ETO-t. Költségkímélés okán az ezt követő évek adatbázisaira nem fizettünk elő, hiszen nem volt – s a körülmények miatt nem is lehetett – olyan szándék, hogy ezeket menet (vagyis a „2000-eshez igazítás”) közben majd beépítjük.

A kiadásra kapott átfutási idő azonban lejárt, és 2005-ben, amikor elkészült a nyomdai kézirat és azt be kellett mutatni a konzorciumnak, illetve regisztrációs számot kérni a kiadáshoz, bizony mégis fizetnünk kellett. De ez nem volt haszontalan, hiszen utóbb szükség volt a teljes törlési/áthelyezési adatbázisra a konkor-

danciához, amit akkor visszamenőleg megkaptunk a 2001–2004 közötti időszak változásaival egyetemben.

Az előfizetés fejében a konzorcium megküldi az aktualizált mesterfájlt (MRF) és külön-külön fájlban az új, a módosított és a törölt/áthelyezett jelzetek iso*-állományát. A két előző információ a mesterfájl rekordjaiban is szerepel, a törölt jelzetek azonban nem kerülnek be az exportba, *vagyis hiányoznak az adatbázisból*. Ezért is okozott nagy örömet, hogy a CD-n volt egy *General ref 1994–2003* nevű mappa, amiből egyértelműen kinyerhetők lesznek a megszűnt jelzetek – gondoltuk nagy reménnyel. Az adatbázis indexelése után látszott, az első törlési dátum 1993 szeptembere, amikor 794 jelzetet töröltek, helyeztek át. Viszont gyanúra adott okot, hogy sem 1999-es, sem 2000-es adat nem volt benne. Az utóbbit tudtuk pótolni az előfizetéssel kapott iso-fájlból.

Az adatok további elemzéséből, összehasonlításából az derült ki, hogy csak a két adatbázis, az 1990-es saját és a 2000. évi MRF-fájl összefésülésékor kialakult állapotból lehet és kell kiindulni. Ekkor ugyanis kiestek az 1990-esek közül azok, amelyek nem voltak a 2000-esben, és (újként) bekerültek azok, amelyek nem voltak az 1990-esben. Az utóbbi tényre a 901-es mezőben látható évszám, a módosulásra pedig a 921-es mezőben lévő évszám utalt, a következő, 922-es mezőben megadva annak a mezőnek az azonosítóját, ahol a módosulás történt.

Kicsit olyan az 1992-es konzorciumi adatbázis létrehozásakor kialakult állapot, mint a kitalált középkor. Módosulási adataik ugyanis (természetes módon) csak a saját alapjukhoz mérten változások. Így aztán az a konkordancia-megelőlekezésnek szánt információ, amit a táblázatban elhelyeztünk (s amire eddig nem volt példa), vagyis hogy a jelzet új (megadtuk a beléptetés dátumát), vagy revíziója volt, módosult (itt is megadtuk a dátumot), nem igazán mérvadó. Ennek alapján elkezdve a konkordanciakészítést, nagyon sok esetben kiderült, a jelzet nem új és nem is módosult a miénkhez képest.

A korábbi konkordanciákkal összehasonlítva szerettünk volna egyszerűbb, áttekinthetőbb, a konkordancia-eseteket tisztán megmutató és az adatbázisokban legnagyobb részt automatikus átvezetésre, átjelzetelésre alkalmas konkordancia-táblát létrehozni.

A hagyományokból az új jelzetekre vonatkozóan átvettük azt az evidenciát, hogy nem érdemes terhelni velük a konkordanciát, hiszen új lehetőségként amúgy is kínálják magukat. A konkordancia alapja tehát: mi módosult (szűkült vagy bővült a jelzet tartalma), mi szűnt meg vagy került át új helyre. Erről kell számot adnunk.

Nézzünk előtte egy összehasonlító táblázatot a mennyiségi változásokról. (Időközben betekintésre, egy későbbi előfizetés reményében megkaptuk a 2006. évi MRF-fájlt is, így annak adatait is szerepeltetjük az összehasonlításban, hogy a felfedezni vélt tendenciára megerősítést nyerjünk.)

	Segéd táblázati szám (db)	Fő táblázati szám (db)	Összes jelzet (db)
1990	2 800	26 830	29 630
2000	7 473	54 583	62 056
2006	12 931	56 230	69 161

* ISO 2709 sz. szabvány szerinti bibliográfiai adatsere-formátum.

Játék a számokkal! Az új jelzetek száma $62\,056 - 29\,630 = 32\,426$, ennyi az eltérés az 1990. és a 2000. évi jelzetmennyiség között. Igen ám, de a konzorcium jelentése szerint 1099 jelzet utód nélkül szűnt meg, s a későbbi egybevetésből meg kiderült, az 1990-es jelzeteink közül ténylegesen 4457 jelzetnek nincs utódja. Hogy az utóbbiakban mennyi az átfedés, már nem is volt értelme vizsgálni...

Nézzük közelebbről a túlsúlyba került segédtablázatok változásait!

Ált. közös/spec. alosztások	1990	2000	2006
c) Nyelvi	175	1365(!)	1364
d) Formai	303	351	370
e) Földrajzi	1741	4236	9590(!)
f) Népi/etnikai	13	45	33
g) Idő	223	361	284
i) Szempont	163	0	0
k) Általános ismérvek tulajdonság, anyag, személy	262	1107	1562(!)

A földrajzi, nyelvi és az általános ismérvek szerinti alosztások mennyisége nőtt szembetűnően. Eltűnt viszont a szempont szerinti pont–nulla–nullás speciális alosztás, amelynek pótlása külön gondot okoz, ugyanis a jelzetek helyettesítésére – szokatlan módon – főtablázati jelzeteket alkottak az időközben kiürített 005-ös osztályban, de csak 2001-ben, így ezeket ebben a konkordanciában nem tudjuk ajánlani, hiszen az időszak vége 2000.

Az ETO ellenzői úgy vélekednek, hogy a viszonylag könnyen fellelhető főtablázati számokkal kellene csak „megfogalmazni” a tartalmat. A segédtablázatok használata a felhasználó számára befogadhatatlan, kezelhetetlen, főként a régebben korlátozottan közös, utóbb speciális alosztásnak nevezett segédtablázatok esetében. Mégis azt látjuk az előbbi táblázatból, hogy a segédtablázati jelzetek mennyisége exponenciálisan növekszik, vélhetően a jelzetalkotás rugalmasságának bővítése eredményében. Ebből meg azt a következtetést kell levonnunk, hogy a számítógépes integrált rendszerek programozóinak fokozottan koncentrálniuk kellene a jelzet-szerkesztéssel létrehozott összetett ETO-jelzetek elcmzésére, értelmezésére, természetes nyelvre fordítására. Amire persze van indirekt válasz is a Köztauruszban:

Lássunk példát erre!

A magyarországi felsőoktatás 2007. évi évkönyve angol nyelven

ETO-jelzetekkel kifejezve:

az 1990-es ETO alapján: $378(439)''2007''(058)=20$

a 2000-es ETO alapján: $378(439)''2007''(058)=111$

Az időalosztás értelemszerű, itt: "2007". A (058) formai alosztás helyett a tezaurusz főtablázati számot tartalmaz az évkönyvre, s az angol nyelv bizony még a régi...

A tezauruszból vett példákban látható, hogy egy összetett fogalom hiba nélkül összeállítható elemeiből, ha háttéradatbázisból dolgozhatunk. Az a baj, hogy pl. a tezaurusz teljes mélységű, a magyar szabvány szerinti relációk szerinti megjelenítésére és kezelésére, sajnos, csak kevés Magyarországon honos könyvtári program képes.

Látszólag eltértünk tárgyunktól, de hitem szerint mégsem. Ugyanis csak úgy lehet rugalmasan, viszonylag könnyen (de emberi beavatkozás, mérlegelés, minősítés nélkül valószínűen sohasem, ám most biztosan nem) átállni az új jelzetrendszerre, ha az integrált rendszer kellő mélységben ismeri az ETO-jelzetek szerkezetét. Az pedig jegyei alapján könnyen felismerhető, azonosítható. (Hála Dewey jövőbe látó bölcsességének!)

A tezauszban az elemek:

felsőoktatás	Magyarország	évkönyv	angol nyelv
H felsőlökü oktatás	Hé erdélyi barokk	HV almanach	F indoeurópai nyelvek
Hk Agrár-felsőoktatás:	erdélyi görk-a	F rendszeresen megjelenő időszaki kiadvány	T amerikanisztika
jogszakképzés	erdélyi reneszánsz	A egyesületi évkönyv	P anglizsztika
közgazdász-képzés:	magyar barokk	intézeti évkönyv	amerikanizmus
memóriaképzés	magyar görk-a	középsikolai évkönyv	anglizsztika
orvosképzés	magyar historizmus	levéltári évkönyv	E germán nyelvek
F oktatás:	magyar klaszicizmus	műzsmati évkönyv	X angol irrodalom
A bachelor-képzés	magyar modern művészet	oktatási intézmény évkönyve	angol
felsőoktatási alfo szintű képzési program	magyar neogót	vállalati évkönyv	angolok
kalonai felsőoktatás:	magyar reneszánsz	zsebkönyv	CF
P tanulmányút	magyar rokokó	X kalendárium	811.111
tudományos továbbképzés	magyar szecesszió	CF 1908	
E felsőlökü oktatási intézmény	magyarországai román stílus	X kronológia	
tantervek	F közép-európai állam	X naplók	
CF 376	T Kárpát-medence	CF 1908	
	P Del-Magyarország		
	Észak-Magyarország		
	Kelet-Magyarország		
	magyar nyelv		
	Magyarország közigazgatási rendszere		
	magyarországi csatorna		
	magyarországi folyóvíz		
	magyarországi hegység		
	magyarországi hegység		
	magyarországi megye		
	magyarországi mesterséges tó		
	magyarországi mocsár		
	magyarországi németek		
	magyarországi nemzeti park		
	magyarországi síkság		
	magyarországi sziget		
	magyarországi természeti táj		
	magyarországi tó		
	magyarországi történelmi-néprajzi táj		
	Nyugat-Magyarország		
	E Dorzák-Magyar Monarchia		
	X magyarországi népcsoport		
	CF 1439		

A konkordancia

Több nekifutás, a minél kisebb hibaarány érdekében végzett elemzés, a gyors, automatizálható megoldások reményének elvesztése után alakult ki az a stratégia, ami alapján végül is készül az 1990-es és a 2000-es ETO közti megfeleltetés, vagyis konkordancia. Ez pedig szövegelemzésen alapuló egybevetés.

Az adatbázisba importáltuk a konzorcium megszűnt, áthelyezett jelzeteket tartalmazó rekordjait (I.), mögé tettük az 1990-es kiadás jelzetrekordjait (II.), végül importáltuk a 2000-es kiadás jelzetrekordjait (III.). Az elemzés alapja természetesen az adatbázis magja, az 1990-es kiadás jelzetállománya (II.) volt.

1) Az első összehasonlításban kiestek azok a rekordok, amelyekben a jelzet és feloldása II-ben és III-ban karakterre megegyezett.

- 2) Ezt követte az adatbázison (I) alapuló „utódkeresés”. (Amit természetesen egyenként ellenőrizni kell.)
- 3) Az utolsó „fordulóban” jegyeződtek be a NJS1990-es, vagyis a nem jelzett sorsú 1990-es jelzetek, amelyek utódjával a kiváló Pascal-programozó Tar Katalin munkája nyomán szövegelemzéssel kerültek be javaslatok az utódlásra. Azt azonban, hogy ezek jók vagy sem, csak egyenkénti áttekintéssel, ellenőrzéssel lehet és kell eldönteni.

Ebbe a jegyzékbe nagyjából 17 500 jelzet került, s hozzájuk átlagban három javaslat 1700 oldalon. Közük vannak a nem jelzett sorsúak, ezeknek „utódot” kell keresni... (A *Korán* például nem eshet ki az ETO-ból, mert abból akár világfeszültség is következhet, márpedig most nincs önálló jelzete.) Kiesett a rab-szolgaság, a földesúr, a hűbériség stb. amelyek ma valóban „nem aktuálisak”, de történetiségükben létező és használt fogalmak, vagyis nem halhatnak el...

Ki nem fejezhető hálám Haralyi Krisztina kolléganőmnek, aki piros bejegyzéseimet kékre váltva egyengeti, s ezek mellé Barátné Hajdu Ágnes zöldje is megjelenik majd a munkapéldányban, vagyis három szintű az ellenőrzés.

A konkordanciatáblázat

Mint már szó esett róla, a konkordanciatáblát a lehető legjobban áttekinthető módon szerettük volna kialakítani, mellőzve minden külön értelmezendő helyzetet.

	A	B	C	D	E
	Jelzet	Jelzetteloldás	A régi jelzet új tartalma!	Új jelzete(i)	Jelzetteloldás, módosulás
1	23	Dogmatika. Theologia dogmatica. Rendszeres teológia	Az indiai szubkontinens vallásai. Hindu vallás általános értelemben	→ 27-284	Rendszeres keresztény teológia
2	57.063.2	Ország	Osztályok és kapcsolódó csoportosítások. Superclassis: főosztályok. Osztályok. Alosztályok. Csoportok	→ 57.063.1	Országok és hasonló csoportok. Országok. Törzsek. Altörzsek
3	612.13	A vérkeringés hidrodinamikája. Artériás, vénás és hajszálteres keringés			Vérkeringés. A vérkeringés hidrodinamikája
				→ 612.133	Artériás keringés
				→ 612.134	Vénás keringés

				→ 612.135	Hajszáleres keringés
4	612.179.2	Magzati szív élettana		H. h. 612.64:612.17	
5	612.398.193	Húgyany. Urea			Karbamid. Urea
6	615.2'1	Szervetlen gyógyszerek		H. t. 615.2'1	
7	615.222	Szív működést csökkentő szerek			Mód.: Ritmus-szabályozó szerek. Szív működés-csökkentő szerek [!Helyesen: szívidegnyugtató szerek]
	A	B	C	D	E

Konkordanciaféleségek:

- Az A oszlopban szereplő jelzettel valami történt.
- A B oszlopban az 1990-es táblázatbeli jelzettel oldás olvasható.
- Ha a C oszlop nem üres, a régi jelzet helyét új jelzettel értelmezés, új fogalom foglalta el (1. példa).
- A D oszlop a jelzet-átirányításokat mutatja (1–2. példa).
 - a → jel továbbosztást is jelenthet (3. példa),
 - a H. h. képzett jelzettel ajánl a régi fő táblázati szám helyett (4. példa).
 - a H. t. jelzi, hogy a régi táblázatban szereplő képzett jelzet változatlanul használható (6. példa).
- Az E oszlopban az érvényben maradt régi jelzet értelmezési módosulását, vagy a régi jelzet új helyén használatos értelmezését látjuk (1., 2., 3., 5. és 7. példa). (Helyenként a konkordanciakészítéskor beszúrt helyesbítést látunk, mint a 7. példánál.)

Alapelv: azokat a jelzeteket, amelyeket (feltételezés szerint!) dokumentumfeltáráshoz használtak már, pótolni kell, természetesen nem új jelzet létrehozásával, hanem a meglévők bevonásával, esetleg jelzetszerkesztéssel (példa erre az új táblázatból ésszerűsítési és rövidítési szándék okán kimaradt magyar hegységek beillesztése a konkordanciába névalosztással).

Persze lehetnek még „felfedezéseink”, a munka most nagyjából a kétharmadánál tart.

Az ETO és a szakrendi tárolás

Minden tisztelet a nemes elődöké – nagyjából ezt summázza immár szinte négy évtizede minden új kiadású raktározási táblázat előszava, s ez természetesen nem

is vitatható. Az már inkább, hogy e tisztelet, még ha Sallai Istvánnak szól is, nem tarthatja tovább változatlanában a raktározási táblázatot.

Mégse járja, hogy négy évtizede olyannyira eltávolodott egymástól az ETO és a szakrendi tárolás, hogy ma már azt lehet tanítani róla: semmi közük egymáshoz. (Leszámítva azt az apróságot, hogy természetesen az aktuális ETO-ból csoportképzéssel lesznek raktári jelzetek.)

2001-es raktározási tábla				2006. évi ETO-tartalmi raktározási tábla		További alosztások	
A	B	C	D	E	F	G	H
Raktári szíjel	Megnevezés	Megjegyzés	Helyette:	Raktári szíjel	Megnevezés		
	ÁLTALÁNOS MŰVEK				ÁLTALÁNOS TARTALMU IRÁSMŰVEK		
				000	A tudomány és a kultúra legáltalánosabb alapjai. Prolegomena		
001	A tudomány általában. Tudományszervezés. Tudománypolitika. A tudomány terjesztése: tények, felfedezések, hamisítások. Találmányok. Szabadalmak. Újtások			001	Tudomány és ismeretek általában. A tudományos munka szervezése és módszertana		
001.9	Tudományosan meg ki nem derített jelenségek			001.9	A tudomány terjesztése: tények, felfedezések, hamisítások. A tudomány terjesztésének akadályozása		
002	Dokumentáció. A könyv. Irodalmi teremtés (a könyvkiadást ld. a 655 alatt)			002	Dokumentáció. Könyvek. Írasművek		
003	Írás. Írasművek. Írásfajták. Szemiotika. Szintaktika és szemantika			003	Írásrendszerek és írások. A fogalmak grafikus ábrázolása. Írásfajták. Íranyagok. Írások és írószövegek. A gondolatok grafikus ábrázolásának egyéb módjai		
				004	Számítógép-tudomány. Számítástechnika		
						004.2	A számítógép felépítése
						004.3	Számítógép-architektúra
						004.4	Számítógép-hardver
						004.5	Szoftver. Program
						004.6	Ember-számítógép kölcsönhatás. Emberi-gépi interfész. Felhasználói felület. Felhasználói környezet
						004.7	Adatok
						004.8	Számítógépes kommunikáció
						004.9	Számítógépes hálózatok
							Mesterséges intelligencia. KI
							Alkalmazás-orientált számítógép alapszámítógépek
006	Mértékegység. Szabványosítás			006	Szabványosítás. Termékek, eljárások, súlyok, mértékegységek és az idő szabványosítása		

Az új raktározási táblázat megalkotásához országos, felsőoktatási, megyei, városi, iskolai stb. könyvtáraktól kértünk közreműködőket, véleményezőket, hogy lehetőség szerint minél több könyvtártípus képviselői határozzák meg az új, ajánlott raktározási rend jelzetrendszerét.

A munkapéldányként kiküldött anyag (l. az Excel-táblát) nem erőszakosan, de sugallta a változtatás igényét. A beérkező javaslatok többsége ezt vissza is igazolta. Ebben a szellemben, a konkordanciával párhuzamosan készül az új raktározási táblázat, legalább négy könyvtártípus igényeit figyelembe véve. Köztük azokét is, amelyek nem akarnak változtatni, hiszen a táblázat A és B oszlopa is bekerül az új kiadásba.)

A gépi rendszerek számára a konkordanciát iso-, XML vagy tagolt szövegfájlban, a raktározási táblát a két utóbbiban tudjuk majd szolgáltatni.

Fejős László

Egy korszak lezárult az „Év könyvtára” cím elnyerésével

A Berzsenyi Dániel Főiskola Könyvtára nyerte el 2007-ben az Oktatási és Kulturális Minisztérium által kiírt az *Év könyvtára* kitüntetést, amelyet immár 12. alkalommal lehetett megpályázni. Az elismerő címet elsőként kaphatta meg felsőoktatási könyvtár. Pályázatunkat második alkalommal nyújtottuk be, már 2004-ben is úgy ítéltük meg – egy 30 milliós könyvtárfejlesztés eredményeként –, hogy sokat tettünk a megújulásért, szolgáltatásaink minőségének javításáért.

A 2007-es év könyvtárunk életében más szempontból is mérőföldkőnek számít, mert a főiskola 2008. január 1-jével egyesült a Nyugat-magyarországi Egyetemmel. Az intézményünk új neve: Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ, a könyvtár elnevezése NYME Savaria Egyetemi Könyvtár.

A kitüntetés elnyerésével tehát nemcsak egy eredményes időszak munkáját zárhattuk le, hanem új néven, immár az erőforrásokat egyesítve biztosítjuk a tanulást, az oktatást, a kutatást, az életen át tartó tanulást, a digitális írástudás támogatásának infrastrukturális és szakmai feltételeit.

Történeti előzmények – amire építettünk

Jelenünk eredményessége múltunkban gyökerezik és a jövőnk építésének fundamentuma. A főiskola vezetése mindig nagy gondot fordított arra, hogy az intézmény fejlesztésével párhuzamosan a könyvtári szolgáltatások feltételeit is megteremtse. A könyvtár jogelődje, a Felsőfokú Tanítóképzővel egy időben, 1959 őszén kezdte meg működését. Alapterülete és állománya az intézmény fejlődésével párhuzamosan bővült. 1962-ben megindult a népművelő–könyvtár szakosok képzése. 1971-ben a Pécsi Tanárképző Főiskola Szombathelyi Kihelyezett Tagozataként tanár szakok irányában fejlődött a könyvtár. Az önálló Szombathelyi Tanárképző Főiskola létrehozásával, 1974-ben 11 szaktanszék, pedagógiai kabinet, kollégiumi könyvtár és népművelési szeminárium segítette az oktató–kutató munkát. 1975-től a Bolyai János Gyakorló Iskolában függetlenített könyvtáros kezdte meg munkáját. Az oktatástechnika szombathelyi modelljének kialakításával 1977-ben Médiatár alakult. példát mutatva számos felsőoktatási intézmény számára. Könyvtárunk 1978-tól hosszú éveken át a pedagógia szakterületén köteles példányban részesült a törvény módosításáig.

Intézményünk 1984-ben felvette a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola nevet. Ekkor kezdődött az új oktatási épületben a természettudományi szakos általános iskolai tanárképzés az addigi humán szakok mellett. Rekonstrukciós munkák eredményeként 1984-ben a könyvtár a pincszint irányába 150 négyzetméterrel bővült, a gördülőállványos raktárba került a bekötött folyóiratok sora és szabad-

polcra a szépirodalom. Ez évben Devecseri Gábor történeti értékű könyvtárát az író özvegye a főiskola könyvtárának adományozta.

A természettudományos szakfejlesztést követő állománygyarapítás következtében fődémproblémák keletkeztek, ezért 1989-ben tízéves fennmaradással a könyvtár 414 négyzetméteres, ideiglenes kölcsönzőpavilonnal bővült.

Történelmi eseményként éltük meg 1990-ben a főiskolán az informatikai központ létrehozását és az első X.25-ös vonal bekötését a könyvtárban.

A főiskola 1990-ben megkapta a volt megyei és városi pártbizottság épületét, s a filológiai tanszékek köre bővült az angol, a német, majd folyamatosan a francia, az olasz és az uralisztika tanszékkel. Ezt követő évben már a D épületben Idegennyelvi könyvtár alapítása volt a feladat, miközben a Médiatár önállósodott és bővült az A épület III. emeletén.

A könyvtári munkában 1990-ben teret hódított az ISIS, és a matematika–könyvtár szakos kollégák bevezették a PC Lib egyfelhasználós programot a könyvtári feldolgozó munkába. Ennek eredményeképpen 1991-től a könyvtárba bekerült idegen nyelvű, illetve az 1992-es impresszummal megjelent valamennyi dokumentum feldolgozása számítógépen történik csakúgy, mint a dezideráta-nyilvántartás, a szakdolgozatok nyilvántartása és az oktatói publikációk regisztrálása.

Az intézmény hatásköre 1992 és 1994 között regionális szerepkörrel bővült az Osztrák Könyvtár, valamint az Angoltanári Módszertani Központ és Könyvtár főiskolába telepítésével. Az 1994-es esztendőben egyaránt tervek készültek a Bolyai Gyakorló Iskola könyvtárának bővítésére, mint ahogy átadásra került végleges helyén az Idegennyelvi könyvtár is. Még ebben az évben – hosszas előtanulmányok után – kiválasztottuk az Aleph integrált könyvtári rendszert, amelynek megvalósítására OMFB-pályázat nyújtott lehetőséget.

Miközben a könyvtári rendszer moduljai fokozatosan működni kezdtek. önkép-zéssel, saját humán erőforrással 1996-ban a könyvtár megjelent a weben, a fejlődés innét kezdve töretlen. A könyvtár részt vett az Aleph integrált könyvtári rendszer oktatásában, ezzel jelentős elismertségre tett szert a főiskolai könyvtárak körében. MARC műhelymunka alakult ki a könyvtári rendszer továbbfejlesztésének előkészítésére. A könyvtár 1997-től nyilvános könyvtári ellátást vállalt, miközben az intézmény bővült az *Európai Dokumentációs Központ* szolgáltatásaival. Még ebben az évben felvetődött a megyei és a főiskolai könyvtár integrációjának kérdése, mint ahogy a nyugat-magyarországi egyetemi integráció könyvtári előkészületei is megtörténtek.

Az infrastruktúra fejlesztését 1998–2000 között a BME és a KLTE könyvtáraival közös Tempus pályázat segítette a tartalomfejlesztés mellett. A főiskolán 2000-ben készült el az a nagyszabású intézményfejlesztési terv, amely prioritásként kezelte az új könyvtár építését. Kisebb infrastrukturális pályázatok mellett 2002-ben nyílt lehetőségünk 20 PC-ből és szerverből álló számítógépes kabinet létrehozására, amely az elektronikus szolgáltatások bővítését eredményezte. Ezt követte 2003-ban a 30 milliós OM támogatásból finanszírozott könyvtárfejlesztés, amelynek eredményeképpen hálózat-, hardver- és szoftverfejlesztés tette lehetővé a szolgáltatások kiterjesztését, illetve a környezet esztétikai megújítását. A fejlesztésnek köszönhetően a könyvtári munkafolyamatok teljességgel automatizáltakká váltak. Bővült az elektronikus tartalomszolgáltatás, megkezdhettük a digitális oktatási gyűjtemény építését, a szakdolgozatok elektronikus (CD) gyűjtését és szolgáltatását.

A könyvtárépítés, mint Forrásközpont kialakítása 2005-ben kezdődhetett el. A versenypályázaton győztes könyvtári terv PPP-konstrukcióban valósulhatott meg nem egészen egy év alatt, így a könyvtár – amely 2006 novemberében még integrálódott a Vas Megyei Pedagógiai Intézet könyvtárával is – méltó helyet és infrastruktúrális fejlesztést kapott 2006 novemberében.

A fent leírt könyvtárépítés, a szervezet, a tartalom- és szolgáltatásfejlesztés nem jöhetett volna létre az elődök meghatározó szakmai munkája nélkül. Elért eredményeikre támaszkodva, arra építve folytathattuk fejlesztő tevékenységünket. Kiemelkedő Tóth Gyuláné (aki 1962-től 2002-ig volt a könyvtár igazgatója) munkája. Az ő nevéhez fűződik a könyvtár fejlesztése párhuzamosan az intézmény fejlesztésével, többszöri könyvtárbővítés, az innovatív munkatársak kiválasztása, a szolgáltatások bővítése, az új technológiák bevezetése a könyvtári munkába, a pályázatiírói tevékenység, a PR alakítása, a minőségmenedzsment elemeinek alkalmazása (szabályozás, stratégia, küldetésnyilatkozat, SWOT analízis stb.), a szakmai szervezetekben való részvétel, együttműködés hazai és külföldi intézményekkel.

Infrastruktúra

A Regionális Felsőoktatási Forrásközpontot, benne a könyvtárat 2006. november 15-én adták át hivatalosan. Az épület Puhl Antal és Dajka Péter építészek munkája. A Forrásközpontban kapott helyet a könyvtár, a Pedagógiai Szolgáltató Központ és a Felnőttképzési Központ.

Az épület a hagyományos és a korszerű digitális szolgáltatások mellett elektronikus tanulási környezetet biztosít, valamint hallgatói közösségi térként is funkcionál.

A központi könyvtár 2220 négyzetméteren, három szinten szolgáltató. A használói férőhelyek száma 262, ebből számítógépes 189. A szabadpolcos kölcsönzési térben 12 számítógép on-line katalógusként funkcionál. Vezeték nélküli hálózat (WiFi) biztosítja a tanulást, az oktatást, a kutatás számára a saját laptop használatát. A személyes használatokat karos beléptetőrendszer regisztrálja, a dokumentumok védelmére állományvédelmi kapu szolgál. Az előadások, szemináriumok támogatására 64 fős konferenciaterem és számítógépes labor áll rendelkezésre projektorral, digitális táblával. Fejlett az épületen belüli technikai kommunikáció.

Az Idegennyelvi könyvtár az intézmény D épületében 525 négyzetméteren működik. Az olvasói munkahelyek száma 42, amelyből 18 számítógépes, három számítógép on-line katalógusként funkcionál.

Az intézményben együttesen három eMagyarország ponton 12 számítógép áll a felhasználók rendelkezésére ingyenes használattal. A könyvtárépület egésze akadálymentesített, a szintek között és a D épületben lift működik.

Az új épület, a benne működő szolgáltatások, a fejlett infrastruktúra messzemenően biztosítja a rendelkezésre bocsátást és a szolgáltató könyvtár modelljének alakítását; jelentős lépéseket tettünk a 24 órás szolgáltató könyvtár megvalósítása felé.

A szolgáltatásokat használó regisztrált olvasók száma 5685 fő, ez a szám állandósulni látszik. A hallgatók számának csökkenése mellett ugyanis folyamatosan nő a külső olvasók érdeklődése. A személyes használatok száma jelentősen emelkedett az olvasói számítógépes munkahelyek bővülésével. A személyes használók száma hétfőtől szerdáig napi 1500–2000 fő között mozog. A könyvtártervezés során prog-

nosztizált óránkénti 200 fő reálisnak bizonyult. Kiemelkedő a számítógép-használat, ez jótékonyan visszahat a hagyományos dokumentumok forgalmára is.

A könyvtári munka automatizációját az Aleph 500 integrált könyvtári rendszer 16_2-es verziója biztosítja. Valamennyi modul működik a könyvtárban. Az épített adatbázisok között nem hagyományos könyvtári adatbázisok – szakdolgozatok, publikációk, oktatási gyűjtemények, *Századok* repertórium – épülnek. A könyvtári állomány feldolgozottsága a könyvek kivételével teljes. Az Aleph rendszer bármely verziójának mindig erőssége volt az adatátvétel (OSZK, MOKKA, külföldi adatbázisok stb.), ez jelentősen gyorsítja a feldolgozó munkát és a visszamenőleges adatbevitelt. Az állománybeszerzés forrásainak csökkenésével párhuzamosan törekszünk az elektronikusan elérhető dokumentumok adatbázisához kapcsolására, ily módon segítve a dokumentumokhoz való hozzáférést. A WebOpac-ban a bejelentkezett olvasó megtekintheti kölcsönzéseit, azok lejáratát, a korábbi kölcsönzéseket és a pénzügyi adatokat, valamint előjegyzést tehet egy adott dokumentumra. Az *Adatbázisok* menüpont tájékoztat a szolgáltatás tartalmáról.

Az Aleph integrált könyvtári rendszert a Könyvtár- és Információtudományi Tanszékkal (KIT) közösen használjuk. A hallgatók a KIT-adatbázisban sajátítják el a számítógépes katalógizálás alapjait.

Állományalakítás és -elhelyezés

A főiskola könyvtára 270 ezer kötetes állományával a régió meghatározó kulturális intézménye több regionális szerepkörű könyvtárával. Ezek közül meghatározó a Devecseri Gábor Könyvtár, az Osztrák Könyvtár, az Angoltanári Módszertani Központ és Könyvtár, a Tankönyvcentrum és a Pedagógiai Múzeum.

Az állományalakítás célja egyfelől, hogy a dokumentumokhoz való hozzáférést a könyvtári rendszer egészében gondolkodva biztosítsuk, másfelől, hogy a gyarapítás és az átgondolt, tervszerű apasztás egyensúlyát fenntartsuk. Az intenzíven változó, a könyvtárhasználók igényeit figyelembe vevő állománygondozás sok és sokrétű munkát igényel a munkatársaktól.

Az új épületben a dokumentumok telepítése jól áttekinthető módon valósult meg, a kölcsönözhető állomány csaknem teljességgel szabadpolcra került. Az eligazodást nagymértékben segíti az on-line katalógus, amelyben a dokumentumokat tartalmilag is feltárjuk.

A kötelező és ajánlott irodalomhoz való hozzáférés esélyegyenlőségét az olvasóteremben elhelyezett példányok biztosítják. A keresett dokumentumok kölcsönzési idejét három hétről egy hétre csökkentettük a dokumentumok forgási sebességének növelése érdekében.

A könyvtár állományából hiányzó dokumentumokat könyvtárközi kölcsönzés útján szolgáltatjuk. Bár nem vagyunk tagja az ODR-nek, aktívan használjuk. A fent említett különgyűjteményeink dokumentumaival könyvtárunk hozzáadott értékkel bír.

A weboldalunkon a Kapcsolatok menüpontban on-line lehet indítani dokumentumok beszerzését vagy a könyvtárközi kölcsönzést. Emellett személyesen, telefonon vagy e-mail-ben is lehet közvetíteni a kéréseket. Az Excel táblázat nyilvántartási adataiból tetszőleges szempontú elemzéseket készíthetünk.

Elektronikus szolgáltatások

A saját készítésű weboldal – a főiskolák között elsőként – 1996-tól napjainkig saját humán erőforrásból épül. Jellemzői az egyszerű szerkezet, a folyamatos karbantartottság, a naprakészség, a 24 órás elérhetőség, a szolgáltatáscentrikusság, az átjárhatóság, az indexeltség, az elektronikus dokumentumok jogkövető szolgáltatása.

A weboldalon kialakított E-könyvtár egyik leghasználtabb szolgáltatása a szakdolgozatos adatbázisa. A diplomamunkák feltárásának intézményünkben nagy hagyományai vannak. A kezdetektől 1980-ig cédulakatalógusban, 1990-ig fénylyukkártyán, 1991-től az on-line könyvtári katalógusban lehet a dokumentumokat visszakeresni. A szakdolgozatos könyvtári példányait 2003-tól CD formában gyűjtjük, az on-line katalógusban kereshetővé tesszük és intraneten másolásvédelemmel ellátva szolgáltatjuk, biztosítva ezzel a Rektori Konferencia 1998-as határozatát a diplomamunkák kutathatóságáról. A keresés a dokumentumokban a teljes szövegre kiterjed.

Az E-könyvtár további szolgáltatása az Elektronikus tananyag. Tartalma lassan bővül, de a jegyzettámogatással készített dokumentumokat kötelező digitálisan is átadni a könyvtár számára, megjelölve a szolgáltatathatóság körét, ami jellemzően intranet.

Az oktatók publikációit könyvtárunk a főiskola évkönyveiben jelentette meg 1988-ig. Az évkönyv megszűnésével kezdtük el a dokumentumok feldolgozását az adatházisban, csakúgy, mint a helyismereti dokumentumokét. Hallgatói közreműködéssel számos e-tájékoztatósi segédlet készült a különböző tudományterületekhez.

A távoli elérésű adatbázisoknak főként használói vagyunk, de a MATARKA építésében alapító tagként veszünk részt. A könyvtár 207 számítógépén nyújtunk hozzáférést az EISZ, EBSCO és egyéb távoli, valamint helyi elérésű adatbázisokhoz. A NAVA indításától kezdve csatlakoztunk a szolgáltatás közvetítéséhez.

A korlátlan internethasználat, a WiFi-szolgáltatás, a laptophasználás lehetősége, a rendelkezésre álló számítógéppark és az azokon biztosított MS Office programok elektronikus tanulási környezetet biztosítanak a használók számára. Nagyteljesítményű reprográfiai eszközök segítik a nyomtatást, másolást, szkennelést. A fájlok letöltésére megengedett a pendrive használata, szolgáltatásként igénybe lehet venni a CD-re és DVD-re írást.

Használóképzés, oktatás

A tudományos munka végzéséhez szükséges információszerzési technika elsajátítását *A bevezetés a könyvtári információkeresés technikájába* című, 2 kreditpont értékű tárgy alapozza meg. Ez kiegészül a könyvtárban történő egyéni foglalkozással, illetve továbbképzések meghirdetésével. A képzésben hangsúlyos az elektronikus információk keresése, a találatok rendszerezése, feltárása, feldolgozása, tehát az elektronikus információszerzés technikájának elsajátítása.

A használóképzés és az életen át tartó tanulásra való felkészítés miatt a hallgatóknak nincs irodalomkutatás, az oktatók és a kutatók e szolgáltatást saját ku-

tatói műhelyükben végzik. Külső használók különösen a pedagógia körében élhetnek e szolgáltatással.

Az oktatás és a gyakorlat együttműködésének erősítésére napi kapcsolat van a Könyvtár- és Információtudományi Tanszék oktatói és a könyvtárosok között. Néhány gyakorlatias tárgy oktatásába a könyvtáros kollégák is bekapcsolódnak, ilyenek a gyűjteményszervezés, az olvasásszociológia, -pszichológia, -pedagógia. Osztrák Könyvtár (speciálkollégium).

Az új könyvtár újfajta együttműködést jelent a tanszék és a könyvtár munkájában:

- egyre több kontakt óra színterévé válik a könyvtár,
- gyakorlati, a könyvtárban hasznosítható projektötleteket adunk az oktatás számára,
- az oktatók ötlete nyomán új módszereket (pl. Digitális erőd) alkalmazunk a könyvtár megismertetésére,
- közös pályázatok előkészítése,
- rendezvényeken való kölcsönös részvétel,
- rendszeres információcsere.

Az informatikus könyvtáros szakos hallgatók közül 2007-ben mintegy 60 fő végezte különböző típusú gyakorlatait könyvtárunkban. A gyakorló műhelyben a hallgatók kiemelkedő körülmények között teljesíthetik kötelezettségeiket, együttműködő kapcsolat mélyül el a hallgatók és a könyvtárosok között, ennek eredményeképpen közösen szervezünk rendezvényeket, tájékoztatjuk egymást a konferenciákon elhangzott újdonságokról, együttműködünk új szolgáltatások bevezetésében (lásd blog). számíthatunk a hallgatók önkéntes munkájára. például a teljes körű állományrevízió munkálataiban.

Szolgáltatásként nyújtjuk könyvtári órák tartását adott szakterülethez. Akik rendszeresen igénylik: Könyvtár- és Információtudományi Tanszék, Német Nyelv és Irodalom Tanszék, a Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium végzős osztályai, a magyar alapszakos hallgatók.

Az újonnan épült könyvtár eleven érdeklődést váltott ki a régióban élők körében is.

Számos csoport (tantestületek, munkaközösségek, gimnáziumi osztályok, nyugdíjas klubok, szabadidős csoportok stb.) szervezeten látogatták meg az új intézményt. Emellett sokan – mint intézményi vendég, rendezvénylátogató vagy előadó – tekintették meg a Forrásközpontot.

Humán erőforrás

A könyvtár alapterülete háromszorosára, a számítógépek száma hatszorosára emelkedett, nőtt a szolgáltatások színvonala (az állomány és a szolgáltatások egy térbe integrálása, elektronikus információszolgáltatások bővülése), új szolgáltatások jelentek meg (másolás, nyomtatás, szkennelés), nőtt a nyitvatartási órák száma, jelentősen emelkedett a napi könyvtárhasználók száma, miközben a könyvtárosok létszáma változatlan maradt. Saját erőforrásból folyik a könyvvállomány retrospektív konverziója. A használók önálló információszerzését támogatja a dokumentu-

mok sok szempontú visszakereshetővé tétele. A fentiek természetesen hatékony munkaszervezést követelnek.

A vezetői munka eredményesebbé tételére, az információk korrekt közvetítésére, a feladatok nyomon követésére 2007 júliusában bevezettük a Vezetői információs rendszert, amelynek eszközeként a blogot választottuk, jelszóhoz kötötten. A blogot naponta olvassa és írja valamennyi munkatárs. Emellett az e-mail, az msn is támogatja a munkaszervezést.

A korábban jól behatárolható munkaköröket (olvasószolgálat, tájékoztató) a széles ismereteket kívánó, komplex munkakörök váltották fel, ahol egyszerre kell információt nyújtani, kölcsönözni, a dokumentumokat rendelkezésre bocsájtani, faktografikusan és elektronikusan tájékoztatni, adatbázisokat használni.

A könyvtár személyzetére mindig jellemző volt a rendszeres önképzés, ami a mai, gyorsan fejlődő információs technológia mellett nélkülözhetetlen is. Az 1/2000 NKÖM rendeletben előírt hétéves továbbképzésben való részvétel növelte a könyvtárosok felkészültségét, ezáltal a használók magasabb szintű kiszolgálását.

Az új elektronikus szolgáltatások előkészítése érdekében kollégáink továbbképzéseken vettek és vesznek részt.

A könyvtárnak mindig erőssége volt az a csapatmunka, amellyel olvasóinkat hatékonyan, magas színvonalon, megújulásra készen tudjuk szolgálni.

Minőségmenedzsment

A minőségmenedzsment területén több lépést tettünk 2007-ben. Szervezeti és Működési szabályzatot alkottunk az új könyvtár megépülésével. Weboldalunkon megtalálható a könyvtár küldetésnyilatkozata, elkészítettük az aktuális SWOT analízist, amelyet a blogon helyeztünk el, így adva lehetőséget a kollégáknak a folyamatos szerkesztésre, korrekcióra. Könyvtárunknak 2010-ig van stratégiai terve, de a 2003-as, 30 milliós OM alapú könyvtárfejlesztéssel és a 2006-ban átadott új könyvtárral gyakorlatilag az abban kitűzött célok és feladatok megvalósultak. Kiemelendő a tervből a munkatársak irányítása tárgyú fejezetben szereplő *„A koncepciózus könyvtárvezetés eredményeképpen a munka szervezetsége magas szintű, és megfelelően motivált a szakképzett és innovatív személyzet.”* gondolata.

Használói elégedettségmérés az év folyamán két alkalommal történt, az első félévben hagyományos kérdőívben, a második félévben elektronikus megoldással éltünk a SZTAKI weboldalán. Több projektesoportot alakítottunk a hatékonyabb feladatvégzés érdekében (PR, minőségfejlesztési, rendezvényszervezési, könyvtári integrációs, képzési, honlapfejlesztő és állományrevízió projektesoport).

Könyvtári integráció

Könyvtárunkra jellemző a változó körülményekre való gyors reagálás. Ennek egyik példája volt 2006 novemberében a Vas Megyei Pedagógiai Intézet Könyvtárával való integráció. Miközben az új könyvtárba telepítettük a főiskola könyvtárának állományát, át kellett költöztetni a pedagógiai könyvtár mintegy 34 ezer kötetes gyűjteményét is. Az előnyök között említhetjük az egyesített könyvtári

állomány mennyiségi és minőségi fejlesztését, az új épületet a benne lévő fejlett infrastruktúrával, a munkatársak szolgálatkészségét, felkészültségét. A használóknak meg kellett szokniuk a nagyságrendi különbséget, az önállóbb könyvtárhasználatot.

A két állomány integrációja folyamatosan történik a meglévő humán erőforrásra építve. A könyvtár szaktanácsadással, módszertani segítségnyújtással támogatja az iskolai könyvtárak munkáját.

Pályázati tevékenység

Pályázati tevékenységünk főként az infrastrukturális fejlesztések eredményeként élénkült meg. A szolgáltatás- és tartalomfejlesztést szolgálta Devecseri Gábor – kötetkatalogusban már megjelentetett – könyvtári hagyatékának on-line feltárása a könyvtári adatbázisban. Ugyanítt kereshető a *Századok* című folyóirat repertórium az 1976–2000 közötti időszakra, folytatásaként a nyomtatott repertóriumnak.

A könyvtárban folyó MARC műhelymunka és a Könyvtár- és Információtudományi Tanszéken folyó katalogizálás oktatása együttműködésének eredményeként készült elektronikus tankönyv hypertext módszer alkalmazásával: *Számítógépes katalogizálás HUNMARC formátumban*. Ugyancsak pályázati tevékenység részeként készült el Az MSZ szabványok és a HUNMARC párhuzamba állítása elektronikus dokumentum, CD-ROM formában.

Az OM Felsőoktatási könyvtártámogatási pályázatait tették lehetővé az oktatás színvonalának emelését, a dokumentumhoz való hozzáférés lehetőségének növelését. A Közép-európai Brókerképző Alapítvány rendszeres pályázati támogatásának eredményeképpen a pénzügy szakirodalmát évente sikerül megújítanunk.

Konzorciumi együttműködésben alapító tagként veszünk részt a MATARKA építésében. A közös munka azóta is folyik, a szolgáltatás folyamatosan bővül, egyre népszerűbbé válik a használók körében.

A Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Főiskolai Kara vezette azt a konzorciumi együttműködést, amelynek célja volt „A könyvtári felhasználók képzésének tanulmányozása az Európai Unió országaiban”. A projekt keretében közös tananyagfejlesztés eredményeként készült el az *Útmutató a könyvtári információ keresés technikájához*.

A Budapesti Műszaki Egyetem vezette „Internet alapú és multimédia könyvtári szolgáltatások fejlesztése” elnevezésű projektben a Debreceni Egyetemi Könyvtár mellett harmadik együttműködő partner volt könyvtárunk.

A burgenlandi, alsóőri Magyar Média- és Információs Központ adatbázisának kiépítését a Berzsényi Dániel Megyei Könyvtárral együttesen valósítottuk meg.

Rendezvények

A könyvtár az infrastrukturális fejlesztések felgyorsulása, vagyis 2003 óta rendszeresen szervez író-olvasó találkozót, könyvbemutatókat (virtuálisan is). Évente egy alkalommal, az NKA támogatásával regionális, országos szakmai rendez-

vényen várjuk a régió könyvtárosait. A tárlókban eseményekhez, rendezvényekhez, aktualitásokhoz kapcsolódóan dokumentumkiállításokat készítünk, könyvtárlátogatást hirdetünk, intézményi továbbképzéseket szervezünk a hallgatóknak, az oktatóknak, a kutatóknak.

Sikeresnek és eredményesnek értékeltük 2007-ben a Nagy Olvashow programhoz kapcsolódásunkat négy programban: Kölyökolvashow, Tiniolvashow, Könyves Vasárnap, Nagyiolvashow.

PR, tájékoztatás

A felhasználók tájékoztatásának hagyományos módszerei között említhetjük a szóbeli tájékoztatást és szórólap osztását beíratkozáskor, az egyéni és csoportos foglalkozást az olvasókkal, a könyvtárlátogatást, az intézmény több pontján elhelyezett faliújságokat, a tanulmányi kalauzt, a leporellót a könyvtárról és szolgáltatásairól, a tárlót és a sajtót. Kapcsolatunk az utóbbival különösen az Év könyvtára cím elnyerésével erősödött meg. A hagyományos és az elektronikus sajtó, a különböző rádiók napokig foglalkoztak a könyvtárral, a Soproni Regionális TV pedig tízperces élő műsort szánt beszélgetésre a kitüntető cím kapcsán.

A legfontosabb PR azonban – mint tudjuk – a szolgáltatások minősége, a könyvtárosok tudása és szolgálatkészsége.

A nem hagyományos módszerek használatának említésekor hangsúlyozni kell a weboldal szerepét, frissességét, hírértékét. A kapcsolattartásra szolgál az e-mail, napi négy órában az on-line tájékoztatás, az iWiW, tudunk üzenni a Neptun rendszeren keresztül, és a „Digitális erőd” játék is egyre népszerűbbé válik (gólyáknak, informatikus könyvtáros szakosoknak, középiskolásoknak).

A látogatásokat összekötjük virtuális könyvtárbemutatóval (Maribori Egyetem, igazgatók, óvónők, tanárok, nyugdíjasok stb.), ahol a célzott közönség figyelembevételével elektronikus forrásokat is bemutatunk.

A szakmai rendezvények, a továbbképzések, a könyvtári séták, az eseményekhez kapcsolódó kiállítások, mind-mind növelték a könyvtár pozitív megítélését.

* * *

Az elnyert cím kötelez. Nincs megállás az ötletelésben, az új szolgáltatások megtervezésében és bevezetésében. Nyomon kell követni az új fejlesztéseket, részt kell venni a pályázatokon, és keményen kell dolgozni a könyvtáros-kompetenciáink fejlesztésén. Nagyok a kihívások és növekszik a verseny az információsstrádán. Ebben a versenyben immár a Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Könyvtáraként veszünk részt, a jelek szerint nem is rossz eredménnyel.

Barki Katalin

Gondolatok a Nyugat indulásának 100. évfordulója kapcsán

Amikor 2000-ben elkészült a Nyugat digitális változata, egyszerre új perspektívák nyíltak meg a kutató és az érdeklődő nagyközönség előtt egyaránt. Én akkor, nyolc évvel ezelőtt, külföldön éltem, ott fogtam először a kezembe a papírtasakban megbújó lemezt, amelyet a millennium évében a külföldi magyar intézeteknek, egyetemi hungarológiai tanszékeknek eljuttatott az akkori kulturális kormányzat. Hathetente volt két-három napom, amit itthon töltöttem, s ha a Nyugatra voltam kíváncsi, el kellett zárándokolnom egy komolyabb könyvtárba, hogy hozzájuthassak az évek szerint egybekötött számokhoz.

Emlékszem, nem hittem a szememnek, a tasakon ez állt: Nyugat 1908–1941. Egy irodalmi legenda digitálisan (Budapest, Arcanum Adatbázis, 2000). Lehetséges volna, hogy ezen a lemezen minden rajta van? És hogy ez a minden nemcsak elfér a tenyeremben, de pillanatokon belül olvashatók is belőle? (Még nem tudtam, hogy a CD anyaga, megjelenésével szinte egyidőben on-line is elérhetővé vált az akkori Magyar Elektronikus Könyvtárban.)

A *digitális Nyugat* megalkotói azt a digitalizálási elvet követték a folyóirat archiválásakor, amely csak a tartalmat reprodukálja, a folyóirat eredeti külalakját csak az egyes számok címlapjai, esetleg némely felhasznált vizuális elem (pl. Beck Ö. Fülöp Mikes-émlékérme) tükrözteti. Merész döntés volt ez, merészebb, mint más digitalizálendő forrás esetében, hiszen a Nyugat minden száma egyúttal kultikus tárgy (gyűjtők vágyának tárgya), s mint ilyen, látványként is él bennünk. Mint legenda ugyan megfoghatatlan, de az is el tudja képzelni, mert már hallott róla, aki sohasem látta. Legendává ugyanakkor azért válhatott, mert sziklakemény érték volt. 1941-ben, Babits halálával hirtelen, búcsú nélkül ért véget, mégsem maradt torzóban, mert szoborszerűen volt egész. A „Nyugat kora” idővel irodalomtörténeti kategóriává vált, holott nemzedékei számos egymásnak ellentmondó poétika hordozói voltak. Mivel az értékek folytonosságának ígérete volt, a végét sokan nem akarták elfogadni. Szellemi örökösei folytatni próbálták, de a Magyar Csillaggal már valami más született. Ottlik Géza írt a Nyugatot a második világháború utolsó napjaiban újraindítani kívánók lelkes szándékáról, akik a tervezéssel az elmúlt évek borzalmait követő békét kezdték meg. Mintha csak akkor lehetett volna elhinni, hogy tényleg beköszöntött a béke, ha az egy világégést már túlélte Nyugat is újraindul. Ottlik talán azért tépte darabokra évekkel később a soha meg nem jelent új szám anyagát, a hiába összegyűjtött kéziratokat, mert egyszer csak rádöbbent: a Nyugat folytathatatlansága a vágyott béke tartós távollétét jelenti, még akkor is, ha már nem dörögnek a fegyverek.

Minél szélesebb körben hozzáférhetővé tenni a múlt értékeit – szép cél egy jelenkori vállalkozás számára. Egyúttal hasznos feladat, még ha a jelen közben

néma is marad, nem fűzi hozzá a múlthoz saját gondolatait, nem emeli ki belőle a számára fontosat. (Ezért is hathat némiképp disszonánsnak a digitális változat szerkesztőjének túlzottan hangsúlyos helyen, közvetlenül Ignotus eredeti bevezetője után következő előszava.)

A Nyugat digitális változata nem ítélezik így nem is szelektál, hanem egyszerűen őrzi meg és mutatja fel a folyóiratot – készítői nem egy újabb antológiát állítottak össze a Nyugatban megjelent legértékesebb írásokból. Mert nemcsak a hagyományos nyomtatott kiadványok terjedelmi korlátai miatt született korábban több Nyugat-antológia, hanem azért is, mert volt miből szelektálni. Hiszen a Nyugatról, amely bár önmagában is érték volt, sokan elmondták már, hogy az esztétikai minőség elvét, önnön védjegyét még ennek a lapnak sem sikerült minden esetben érvényesítenie – olvasói szép számmal találhatnak benne kevésbé értékes (papír- vagy újabban html-) oldalakat.

A hétköznapihoz kötődő értékmegőrzés és értékterjesztés folyamatos munkája mellett, ünnepeink alkalmával lehetőségünk nyílik megállni és elgondolkodni, mit is jelentenek számunkra jeles napjaink. Az évfordulók értelmét éppen az adja meg, hogy az emlékezés alkalmával megfogalmazhatjuk az ünnepelthez fűződő viszonyunkat. Könnyen lehet, hogy az évforduló apropója híján ez elmaradna. Emlékezve, a bennünk élő múltat felidézve az önkifejezés örömeivel ajándékozunk meg magunkat, és eközben részesévé válunk a kollektív emlékezés folyamatának.

Az évfordulók megünneplése miatt sokan berzenkednek. Érvük általában az, hogy az évforduló külsődleges szempont, és ritkán esik egybe a mű valódi aktualitásával. Ráadásul óhatatlanul átpolitizált, ezért irányzatos, hamisító. Ebből adódik a végső következtetés, hogy inkább védekezni kellene a kultuszt erősítő ünnepi alkalmak ellen, semmint részt venni bennük. Az évfordulós emlékezéssel rendszerint együttjáró kultusz mindazonáltal nem jelent feltétlenül rosszat, elítélendőt.

A digitális Nyugattal szemben az OSZK *Nyugat 100 ünnepi honlapja* az évfordulós emlékezést tipikus példája. Bár a digitális Nyugat esetében is találkozhatunk kultikus elemekkel, ilyen, mondjuk, egy másik évfordulóhoz, a magyar millennium évéhez való kapcsolása, mégis nagyobb számban jellemzik kultuszromboló mozzanatok, mint például a pusztá tartalom átvétele, az eredeti vizuális elemek eltörlése stb. A Nyugat-honlap készítői ezzel ellentétben nem a Nyugat jelenkori demisztifikálására törekcszenek, hanem éppen ellenkezőleg: szeretnék ébren tartani vagy felébreszteni egykori kultuszát. A Nyugat egykori mágikus erejét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy többek tanúsága szerint egyfajta belépőként szolgált az irodalomba – ha a szerkesztő jóváhagyta az írás közlését, az a szerző számára felért egy beavatási szertartással. Szabó Lőrinc így írt erről *Tücsökzene* című versciklusában: „*Nehéz hét volt, és rettentő a tét: / az egész jövő, az önbecsülés, / a remény, hogy leszek valaki, és / kiküzdöm kis helyem a nap alatt. / S még nehezebb e hosszú pillanat, / a döntés. Vártam. Mint öreg szemét, / könyvek porlódtak, papír, szanaszét / lócán, állványon, a folyóirat / kötegei, szétesve s a falak / mentén, mindenütt. Bent léptek. Ez Ő? / Ajtó nyílt: „Tessék, a következő!”*”

A küszöb, amelyet Szabó Lőrincnek át kellett lépnie, hogy Babits színe elé kerülhessen, ma már ilyen módon nincs jelen a kortárs irodalmi közéletben. Éppen a küszöböket, korlátokat megszüntető világháló volt az egyik olyan médium, ame-

lyik ezt eltörölte. Hiánya viszont létrehozta a nosztalgiát egy olyan világ iránt, amelyről feltételezhető, hogy szavainak megvolt még a tétje és a súlya. Azonban a világháló vissza tudja varázsolni, ha nem is magát ezt a világot, de legalább ennek az illúzióját.

A Nyugat-honlapra műfaját tekintve a virtuális antológia megnevezés illik a leginkább. De mit is jelent ez az elnevezés? Nem pusztán on-line elérhetőségű szövegek gyűjteményét, hiszen a virtuális világ nyújtotta lehetőségek egyike a multimédiás elemek jelenléte is. Ilyen elemeket pedig a napról napra gyarapodó honlapon szép számmal találhatunk. A virtuális antológia tehát tartalmában sokrétűbb a hagyományos antológiáknál. Bármely antológiához hozzárendelhető hívszavak, továbbá a *reprezentativitás* és a *válogatás* kritériumai is. Amíg a digitális Nyugat a folyóirat tartalmát reprodukálja, amikor mind a harmincnégy évfolyamát megjeleníti, addig a Nyugat-honlap egyszerre merít egyfelől szűkebb, másfelől lényegesen tágabb mederből. Szűkebb ez a meder a folyóiratként, s tágabb a szellemi közösségként felfogott Nyugat szempontjából. A digitális Nyugattal ellentétben a honlap válogat a folyóirat tartalmából (lásd például a *Kronológia* menüpontnak a Nyugat emblematis publikációit és tematikus számait behívó megkattintható tételeit), s a válogatás során kiemeli a reprezentatívnak ítélt elemeket (a *Galériák – Címlapok* menüpontban és arculatváltásokat, a változó tipográfiát jelző borítólapokat). A Nyugatot mint szellemi közösséget pedig a száztíz, a folyóirat történetében kisebb-nagyobb szerepet játszó alkotó képviseli, aki egész életműve jelzésével van jelen a honlapon.

A reprezentativitás kritériuma érdekes szembesülésekre nyújtott lehetőséget a honlap szerkesztői számára. A Nyugat-honlapot gyűjtőhonlappal, hivatkozási gyűjteménynek szántuk. Tervünk az volt, hogy ezen a tematikus oldalon felmutassuk a már létező értékes on-line tartalmakat. Ennek során azonban éppen a szöveges tartalmak esetében különböző nehézségekkel kerültünk szembe. Egyfelől a honlap tengelyét képező alkotók tág merítésű listájához aktuális, válogatott primer és szekunder bibliográfiákat szerkesztve a hazai on-line katalógusok nehezen kezelhetőségének problémájába ütköztünk. A könyvtáros szakmabeliek számára talán ugyan minden esetben értelmezhető, ámde hiányos címléírások már egy bibliográfusnak sem mindig kellően informatívak. Egy konkrét példával élve: Karinthy Frigyes összegyűjtött művei 2000-ben indult sorozatának szűkebb bibliográfiai leírásához, azaz például a sorozat több kötetből álló egységei belső számozásának, az egyes kötetek cím szerinti tartalmának megállapításához egyetlen hazai on-line könyvtári katalógus címléírása sem volt elegendő. A hiányos adatok pótlására a virtuális világban ugyan megmaradva, de mégis „külső” segítséget kérve végül egy internetes könyvkereskedő cég címléírása és a borítólapp beazonosítása révén kerülhetett sor. Másfelől további nehézséget jelentett, hogy az egyes bibliográfiai tételekhez rendelhető on-line tartalmak igen gyakran nem feleltek meg az eredeti nyomtatott forrásnak. Nem arra a nem pusztán textológiai szempontból elgondolkoztató tényre gondolok, hogy a folyamatos és gyors javítás lehetősége ellenére mind a digitálisan keletkező, mind pedig a digitalizált szövegek esetében soha nem látott szövegromlás következett be, hanem elsősorban arra a digitális szövegeket teljesen új dokumentumként kezelő szemléletre, amely megengedi, hogy az eredetileg nem digitális keletkezésű, azaz digitalizált szövegek szerkezetükben is eltérjenek nyomtatott forrásuktól. Ezért esetenként „válogatás”

címszó alatt egy-egy tételnél több linket is meg kellett jelenítenünk, a logikus egy helyett. Ez azonban korántsem teljesen elterjedt példa a digitális gyűjteményekben, a MEK gyűjteményében található a fent leírtak számos ellenpéldája is, például Ady Endre művei kritikai kiadásának néhány kötete, amelynek elektronikus változata éppen azáltal nyújt többet a papírkadásnál, hogy a jegyzetapparátus adatait a digitális technika segítségével egy kattintással elérhetővé teszi. Azaz az elektronikus változat úgy tesz hozzá az eredeti nyomtatott változathoz, hogy közben nem vesz el belőle.

Végezetül minden bizonnyal felmerülhet a fenti dokumentumproblémák kapcsán az itt most megválaszolatlanul hagyott és még jó ideig viták tárgyát képező kérdés, hogy kik alkotják a digitális szövegtárak, illetve az ezekből építkezni kívánó virtuális antológiák – mint amilyen a Nyugat-honlap is – olvasótáborát? És igazodnia kell-e az ezeket a gyűjteményeket szervező elveknek az egyébként is igen sokrétű olvasótábor igényeihez, avagy a nehézségek ellenére minőségi tartalomszolgáltatással képes-e felvállalni az igények formálásának feladatát is?

FORRÁSOK

A digitális Nyugat a Magyar Elektronikus Könyvtár korábbi változatában:

<http://www.mek.elf.hu/portalszint/human/szepirod/magyar/nyugat/>

A digitális Nyugat ma az Elektronikus Periodika Archívumban:

<http://epa.oszk.hu/00000/00022/> és <http://epa.oszk.hu/nyugat>

Ottlik: A Nyugatról. In: Próza, 1980:

<http://mek.oszk.hu/01000/01003/01003.htm#55>

A digitális Nyugatot bevezető két cikk egy lapon: Ignotus: Kelet népe; Kokas Károly: Nyugat, egy irodalmi legenda – digitálisan:

<http://epa.oszk.hu/00000/00022/ismerteto.html>

Az Országos Széchényi Könyvtár NYUGAT 1908–2008 ünnepi honlapja

<http://nyugat.oszk.hu/>

Szabó Lőrinc: Tücsökgzene, 239. A szerkesztő elé:

<http://mek.oszk.hu/01000/01068/01068.htm#239>

Ady Endre Összes Versei III.: 1906. jan. 28.–1907., s. a. r.: Koczkás Sándor és Kispéter András. Akadémiai, 1995 (kritikai kiadás):

<http://mek.oszk.hu/05500/05552/>

Ady Endre Összes Prózai Művei II.: 1901. május–1902. február 2., (2. átd. kiad.), szerk.: Koczkás Sándor, Argumentum–Akadémiai, 1992 (kritikai kiadás):

<http://mek.oszk.hu/05500/05551/>

Ady Endre Összes Levelei I.: 1895–1907, s. a. r. és a jegyzeteket írta: Vitályos László. Argumentum–Akadémiai, 1998 (kritikai kiadás):

<http://mek.oszk.hu/05500/05565/>

Mann Jolán

A Nyugat 100. születésnapja az Országos Széchényi Könyvtárban

Ma már szép emlék számunkra 2007. november 26., amikor egész napos, több részből álló rendezvényt köszöntötte a száz esztendővel ezelőtt indult (1908. január) *Nyugatfolyóiratot* az Országos Széchényi Könyvtár. Az ünnepi napon, Babits Mihály születésnapján, indítottuk újtára a Nyugat-honlapot (<http://nyugat.oszk.hu>), az új, azóta is folyamatosan gazdagodó *multimédiás szolgáltatást* is.

Egy rendezvény tanulságai

A sajtó nyilvánossága előtt zajló ünnepi nap keretében rendeztük meg a Nyugat tiszteletére meghirdetett országos középiskolai szavalóverseny döntőjét, a Nyugat-honlap sajtótájékoztatóval egybekötött bemutatóját, valamint a Kaláka és a Misztrál együttes közös ünnepi koncertjét. A nap két kísérő rendezvénye az OSZK gyűjteményeiben őrzött kéziratokból, fotókból, első kiadásokból készített kamarakállítás és a több kiadó közreműködésével megrendezett ünnepi könyvvásár volt.

Nyugat szavalóverseny – közel háromezer induló

A *szavalóverseny* 2007. augusztus végén hirdettük meg. A verseny társkiírói az MTA Irodalomtudományi Intézete, a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Magyarantárok Egyesülete, a Magyar Olvasástársaság és a Budavári Önkormányzat voltak.

A verseny kiírása idején nagy merészségnek tűnt vállalni az országos megmozdulást, hiszen nem láttuk még biztosan, milyen források állnak majd rendelkezésünkre. Az első pillanattól kezdve fontos szerepet játszott a szervezésben Fenyő D. György, a Magyarantárok Egyesületének alelnöke. Vele szorosan együttműködve találtuk meg azokat az intézményeket, amelyek vállalták, hogy a kiírók – elsősorban a nemzeti könyvtár – hívó szavára, saját forrásaikra és kapcsolataikra támaszkodva megszervezik a területi döntőket. Minden szervezési munkát elektronikus úton végeztünk (a kiírás eljuttatása az ország mintegy 1400 középfokú oktatási intézményébe, a verseny különböző fordulóra való jelentkezés, kérdések és válaszok a versválasztásokkal kapcsolatban stb.).

A versenyzőknek két verssel kellett készülniük: egyet a megadott nyolc vers közül (kötelező vers), egyet pedig a kiírók által összeállított ún. alkotói kánon alapján kellett választaniuk. A középöntőkre – amelyekre minden iskola egy-egy tanulót nevezhetett¹ – 2007. november 5. és 17. között került sor Békéscsabán, Budapesten, Miskolcon, Nyíregyházán, Pannonhalmán, Pécsen és Vácott.² A területi döntőkből 3–5 fő juthatott tovább az országos döntőbe. A döntőben huszonhat diák szavalata hangzott el.

A döntő megkezdése előtt köszöntőt mondott Sediánszky János rádiós, a Budavári Önkormányzat alpolgármestere. A szavalóverseny öttagú zsűrijének elnöke Jordán Tamás színművész, a Nemzeti Színház igazgatója volt,³ aki a versenyt követő értékelő szavaiban dicsérte az elhangzott szavakat kimagasló színvonalát és a jól szervezett döntőt. Az országos döntő első helyezettje Nagyhegyesi Zoltán, a kecskeméti Bolyai János Gimnázium tanulója lett. (A helyezettek teljes névsorát lásd: http://mek.oszk.hu/nyugat/html/esemenyek/nyugat_unnep_szavalovegeredmeny.htm).⁴

„A vers az, amit mondani kell.” (Kányádi Sándor)

Amikor meghirdettük a Nyugat-szavalóversenyt, nem gondoltuk, hogy sokakban megfogalmazódik az igény, hogy az Országos Széchényi Könyvtár minden évben kezdeményezzen egy országos, az olvasással, az írott és mondott szöveggel, az olvasásra neveléssel, a szövegértéssel kapcsolatos versenyt, pályázatot. Megítélésünk szerint ez a nemzeti könyvtár feladatköréhez és tekintélyéhez méltó feladat, annál is inkább, mert amikor a könyvtár diákokat fogad, akkor eljövendő olvasói előtt nyitja meg kapuit, kinyilvánítva egyszersmind, hogy a kultúra szervesen összetartozó egész.⁵ Ezt a gondolatot reprezentálta az a tény is, hogy a szavalóverseny tiszteletére, a Rózsafalvi Zsuzsanna, az OSZK Tájékoztató Szolgálatának munkatársa a nemzeti könyvtár gyűjteményeiben őrzött kéziratokból, fotókból, első kiadásokból készített *kamarakiállítás*⁶ diákok számára.

E sorok írásakor még kérdés, hogy lesz-e hagyomány az igen sikeres rendezvényből, de önmagában is nagy eredmény, hogy közel *háromezer* 9–12/13. évfolyamos *diák* – gimnazista, szakközépiskolás és szakiskolás – indult a Nyugat tiszteletére rendezett országos szavalóversenyen.

„Nem az énekes szüli a dalt: a dal szüli énekesét.” (Babits Mihály)

A szavalóverseny eredményhirdetése és a honlap bemutatóval egybekötött sajtótájékoztató után, a nap méltó zárásaként a Kaláka együttes és a Mísztrál együttes első közös, egész estét betöltő ünnepi koncertjére került sor az OSZK dísztermében. A Kaláka együttes által megzenésített egyik Kosztolányi Dezső költemény – *Fejtörő felnőtteknek* – címét viselő kétrészes műsor első felében, a majd' négy évtizede fennálló Kaláka együttes a Nyugat-honlapon közölt alkotói kánon szerint – névsorban haladva – elevenítette fel nyugatos megzenésítéseit Áprily Lajostól Zelk Zoltánig. A szünet után a Mísztrál együttes, a „fiúk nemzedéke” következett. Az egyre népszerűbbé váló, több mint tíz éve muzsikáló csapat számos eltérő hangulatú megzenésített költeményt adott elő Adytól Radnótiig, köztük a tavaly megjelent Dsida-lemezük több feldolgozását is. A nagy sikerű, több mint kétórás koncertet professzionális hangosítás és világítás tette még ünnepélyesebbé. A koncertről készült képek megtekinthetők http://mek.oszk.hu/nyugat/html/esemenyek/galeria_20071126koncert.htm webhelyen.

Virtuális antológia: olvasni, látni, hallani

Meggyőződésünk, hogy az internet adta lehetőségek egyik legfontosabbikát – hogy ti. általa a nagyközönség számára is hozzáférhetővé tehetőek egyedí dokumentumok is – úgy használhatjuk ki a legjobban, ha jól strukturáltan, valamely

szellemi szervező erő által virtuális térbe rendezetten *tartalomszolgáltatást* hozunk létre.

A Nyugat-honlap ennek az elvnek mentén több mint 100 nyugatos alkotó (költők, írók és szerkesztők) életrajza mellett, a szerzők eddig digitalizált életművét teszi új, közös felületen elérhetővé. Az összeállítás egyrészt a már digitalizált állományokra épül (MEK, Digitális Irodalmi Akadémia stb.), másrészt felmutatja a még nem digitalizált fontos tartalmakat (bibliográfiák: primer és szekunder irodalom). A folyamatosan készülő – lehetőség szerint naprakész – bibliográfiák együttműködésre hívják a szakmát is, amennyiben felmutatják a még elektronikusan nem elérhető, a közoktatás és a felsőoktatás számára fontos műveket is.

Külön figyelmet érdemel a Mann Jolán és Rózsafalvi Zsuzsanna által készített kronológia, amely nemcsak tájékoztatja a felhasználót a Nyugatot érintő legfontosabb eseményekről, hanem egy kattintással elérhető általa a folyóirat kiemelkedően fontos számai – pl. az 1919-es február–márciusi, az elhunyt Ady előtt tisztelgő duplaszám –, valamint számos elsőként a Nyugatban napvilágot látott mű. pl. Krúdy Gyula *Utolsó szivar az arabs szürkénél* című elbeszélése.

A <http://nyugat.oszk.hu> multimédiás szolgáltatás arculata esetében különösen igaz, hogy a feldolgozni kívánt tartalom „hívta elő” a formát, hiszen egy eredeti Nyugat-szám (1934-es karácsonyi szám) képen keresztül léphet be a felhasználó a virtuális kiállítás terébe; egy szétterített folyóirat-példány tartalomjegyzéke helyén kattinthatja meg a menüpontokat.

A Nyugat folyóirat 34 évfolyamának egykori változó tipográfiájú címlapjaiból válogatást is készítettünk a folyamatosan gazdagodó Galéria menüpontjainak egyikében. A többi Galériában fotókat, kéziratokat, első kiadásokat és egyéb érdekességet mutatunk be – elsősorban az OSZK állományából.

A virtuális kiállításban publikált *kéziratok* sorában megtekinthető immár – többek között – Ady Endre *Új versek* című kötete első kiadása Brüll Adélnak szóló autográf ajánlása, Babits Mihály *Jónás könyve* című művének első, kéziratosa oldala, József Attila *Ady emlékezete* és *Thomas Mann üdvözlése* című verseinek autográf kézírata. Kosztolányi Dezső *A szegény kisgyermek panasza* című ciklusának kéziratosa lapjai. Karinthy Frigyes diákkori naplójának néhány oldala, valamint részlet Németh László *Galilei* című drámájának kéziratosa fogalmazványából. A *fotók* menüpont alatt számos ritkán látható kép is megtekinthető, mint pl. a nemzeti könyvtár arcképgyűjteményéből származó, Ady Endrét a halottas ágyán ábrázoló fénykép, amelynek löbnyire csak részletét szokták publikálni, vagy Kosztolányi Dezső fotója, rajta a költő saját kezű névaláírása a híres zöld tintával. A fényképek feldolgozása során különleges feladat volt az OSZK-ban őrzött Babits-hagyaték néhány *üvegnegatívjának* digitalizálása is. Az *első kiadások* menüpont részeként számos díszes kötet is megtekinthető az oldalakon, köztük a Nyugat Kiadóvállalatának könyvei, mint pl. Ady Endre: *Ki látott engem?* című kötete. Csáth Géza *Délutáni álom*, Kaffka Margit *Mária évei* című munkája vagy Móricz Zsigmond *Sári bíró* című regénye.

A *hanganyagok* három csoportját különböztettük meg az összeállításban: *szerezők hangjai*, *mondott vers*, *zenés vers*. A nyugatos szerzők közül meghallgatható például Karinthy Frigyes, amint *Méné tekel* című költeményét, vagy Halász Gábor – az OSZK kéziratára és muzeális gyűjteményének egykori vezetője – amint *Százhuszonkettedik évem* című versét mondja.⁷ A zenés vers menüpontban együt-

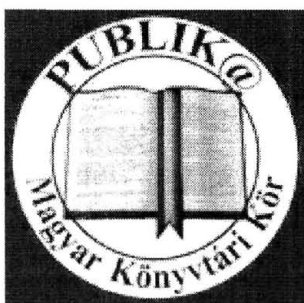
tesek és előadók által a honlap indulásának tiszteletére felajánlott felvételei hallhatók – köztük Juhász Gyula *Anna örök* című költeménye Huzella Péter feldolgozásában. A mondott vers menüpontban a Nyugat-szavalóverseny döntőseinek szavatai hallhatóak, amelyek a Magyar Katolikus Rádióban készült a honlap számára átadott felvételekkel egészülnek ki. Reményeink szerint a honlap további új vers- és prózafelvételekkel, valamint megzenésített költemények sorával is gazdagodik 2008 tavaszán.

A folyamatosan gyarapodó honlap célja, hogy korszerű *oktatási segédanyag* és a nagyközönség számára is érdekes felület legyen. Az év során kiteljesedő szolgáltatás hírt ad a Nyugat századik születésnapja alkalmából megvalósuló programokról, eseményekről is. 2008 januárjában *RSS szolgáltatást* is újtárra indítottunk. Ezúton is kérjük a Tisztelt Kollégákat, hogy tájékoztassanak minket a Nyugathoz kapcsolódó rendezvényekről és egyéb eseményekről a *tematikus@oszk.hu* címen.

JEGYZETEK

- 1 A kiírásban azt kértük, hogy az intézmények rendezzenek iskolai fordulót, és ennek győztesét küldjék el a területi döntőbe, de lehetőséget adtunk arra is, hogy egyéb módon válasszák ki továbbküldött tanulót.
- 2 A területi döntőknek helyet adó intézmények: Békés Megyei Könyvtár és Humán Szolgáltató Centrum (Békéscsaba); Bencés Gimnázium és Kollégium (Pannonhalma); Földes Ferenc Gimnázium (Miskolc); Madách Imre Gimnázium (Vác); Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Megyei Pedagógiai, Közművelődési és Képzési Intézete és az Arany János Gimnázium és Általános Iskola (Nyíregyháza); Szent Mór Katolikus Általános Iskola, Művészeti Iskola és Gimnázium (Pécs); Városmajori Gimnázium (Budapest).
- 3 A zsűri tagjai: Havas Judit előadóművész, a Petőfi Irodalmi Múzeum főmunkatársa; Kiss Katalin, a budapesti Weöres Sándor Gimnázium dráma–olasz szakos tanára; Fenyő D. György középiskolai tanár, irodalomtörténész, a Magyar tanárok Egyesülete alelnöke; Jankovics József irodalomtörténész, az MTA Irodalomtudományi Intézetének igazgatóhelyettese.
- 4 Amire e sorok megjelennek, a döntőbe jutott 26 diák minden szavalatát meg lehet hallgatni a Nyugat-honlapon.
- 5 A 2007 májusában újtárra indított *In memoriam Lázár Ervin* című internetes szolgáltatás (<http://mek.oszk.hu/kiallitas/lazar/>) és a hozzá kapcsolódó illusztrációs pályázat szintén ennek az elképzelésnek a jegyében fogant.
- 6 A kibővített kiállítást 2008 januárjától március közepéig az OSZK olvasótermi szintjén volt látható.
- 7 A Nyugat megjelenésének századik évfordulója kapcsán együttműködést kötött a Petőfi Irodalmi Múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár. A megállapodás értelmében kölcsönösen segítik egymást a Nyugathoz kapcsoló rendezvények megszervezésében, kiállítások elkészítésében. A közös munkában különösen fontos szerepet játszik a digitalizált állományok egymás közötti cseréje.

Sudár Annamária

A Publika Magyar Könyvtári Kör 2007. évi rövidített szakmai és pénzügyi beszámolója

A Publika Magyar Könyvtári Kör (PMKK) 2008. március 6-án tartotta éves közgyűlését a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában az alábbi napirenddel:

- beszámoló a 2007. évi szakmai tevékenységről,
- pénzügyi beszámoló,
- az Ellenőrző Bizottság jelentése,
- alapszabály-módosítás,
- 2008. évi tervek.

A közgyűlés napirenden kívül, szakmai programként tájékoztatót hallgatott meg Náray-Szabó Gábortól, az MTA Könyvtárának főigazgatójától, a könyvtár stratégiai terveiről.

A közgyűlés napirendjén szereplő jelentések szövegét a tagság előzetesen elektronikus formában megkapta, ezért a közgyűlésen csak ezek rövid összefoglalására, illetve kiegészítésére volt szükség. Billédi Ferencné elnök beszámolójában a PMKK szervezeti életéről elmondta, hogy 2007-ben is a korábbi években megszokott aktivitás volt jellemző. Az újonnan megindított *Publika hírlevél* iránt érdeklődtek a szakemberek, ugyancsak jelentős volt az érdeklődés a különféle programok iránt is. Nagyon sokan támogatták önkéntes munkával a különféle programok megvalósítását. A PMKK elnöksége éves ütemterv alapján végezte munkáját. Kétszer tartott ülést a tagok személyes jelenlétével, és az év folyamán többször elektronikus kommunikáció segítségével tárgyalta meg az aktuális ügyeket és hozott döntéseket. A titkársági adminisztrációban, a nyilvántartások munkálataiban is növekedett az elektronikus megoldás részesedése.

A PMKK 2007. évi működése során tovább folytatta szakmai munkáját az alapszabályban meghatározott területeken, különösen hangsúlyosan foglalkozva a társadalmi integráció, az élethosszig tartó tanulás könyvtári eszközökkel való támogatásainak kérdéseivel, az Európai Unió könyvtárfejlesztési projektjei hazai programjai megvalósításával, a szakemberképzéssel, a nemzetközi kooperáció ki- szélesítésével. A tervek megvalósításában az elnökség erőteljesen támaszkodott

a közreműködő könyvtárak vezetőire és munkatársaira, egyéb kulturális intézményekre. Különösen a pályázatok, projektek előkészítésében, szakmai tanácsok nyújtásában tapasztaltunk széles körű támogatást.

Színvonalas rendezvénye volt az egyesületnek az „e-könyvtár, e-szolgáltatás, távoli hozzáférés” címmel 2007. április 19-én a Halis István Városi Könyvtárban. Nagykanizsán megrendezett workshop. A programban a következő témák szerepeltek: *Könyvtárak új utakon; Elektronikus szolgáltatások közvetítése; Európai Digitális Könyvtár; A Halis István Városi Könyvtár elektronikai fejlesztései; Eredmények és tervek; A Könyvtári Intézet törekvései a szakemberek IKT felkészítésében; Távoli hozzáférés az információhoz; Európai trendek és programok.* A konferenciát tanulmányi kirándulás követte, amelynek keretében Szlovéniába látogattunk, a Muravidék magyar könyvtáraiba.

Az AITMES projekt zárókonferenciáján bemutattuk a Publika Magyar Könyvtári Kör küldetésének irányelveit és 2002 óta folyó tevékenységének fő fejezeteit.

A 2007. év során két pályázatot nyújtott be az egyesület hazai alapokhoz fő pályázóként, több könyvtár pályázatában pedig támogatóként szerepelt. Az EACEA-hoz benyújtott nyertes pályázatban az ENTITLE nevű projekt kidolgozásában konzorciumi tagként, az eContentplus program keretében meghirdetett pályázatban, az EDLocal nevű projektben pedig közreműködőként vehet részt az egyesület 2008-tól.

Az oktatás–képzés területén a PMKK a Könyvtári Intézettel kötött együttműködési szerződésben foglaltak szerint a tanfolyamok szervezésében, tananyagok rendelkezésre bocsátásában, közös kiadványok közreadásában tevékenykedett. E tevékenysége a határon túlra is kiterjedt.

2007-ben a PMKK pályázatot hirdetett „Tanulj velünk” elnevezésű ösztöndíj elnyerésére, amelynek célja az idegen nyelvet tanuló, illetve nyelvizsgára készülő könyvtárosok támogatása.

A szakmai tevékenységről szóló beszámolót a pénzügyi beszámoló, majd az Ellenőrző Bizottság elnökének beszámolója követte. A közgyűlés a beszámolókat – az alapszabály apróbb változtatásaira vonatkozó javaslattal együtt – egyhangúlag elfogadta.

A PMKK 2007. évi gazdálkodását az alábbi egyszerűsített mérleg mutatja:

Nyitás

Bank	6 029 204
Pénztár	4 394
Összesen:	6 033 598

Közhasznú tevékenységből származó bevétel

	10 699 500
Tagdíjbefizetés	44 000
Banki kamat	203 945
Egyéb bevételek	222 008
Összes bevétel	11 169 453

Ráfordítások

Megbízási díj	1 145 565
TB	265 379

Nyugdíjbiztosítás	433 958
Magánnyugdíj-pénztár	28 940
SZJA	528 220
Egyéb költség	7 623 037
Összes költség	10 025 099

Záró pénzkészlet 2007. 12. 31.

Bank	7 169 912
Pénztár	8 040
Összesen	7 177 952

A közgyűlés a 2008. évi tervek ismertetésével zárult.

A Publika Magyar Könyvtári Kör megköszöni minden közreműködőnek, tisztviselőnek az elmúlt évben végzett munkáját, és továbbra is számít aktív együttműködésükre!

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Adó 1%-ának felajánlása a Corvina Alapítványnak

Az Országos Széchényi Könyvtár továbbra is örömmel veszi támogatói 2007. évi adójának 1%-át.

A felajánlásokat az
Országos Széchényi Könyvtár Corvina Alapítvány
 javára kérjük.

Adószám: 19020350-2-41

A Corvina Alapítvány az Országos Széchényi Könyvtár könyvtári programjainak anyagi támogatására alakult 1990-ben.

Célja elsősorban az OSZK kulturális és fejlesztési tevékenységének elősegítése; az alapítvány eszközeivel és lehetőségei szerint régi és értékes dokumentumok beszerzésének, a meglévő állomány védelmének, restaurálásának elősegítése; a nemzeti gyűjtemény értékeinek bemutatása kiadványok és kiállítások formájában, valamint a szolgáltatások fejlesztésének támogatása.

Felajánlását előre is köszönjük!

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Vizi László
(1934–2008)

Vizi László személyében azt az ember vesztítettük el, aki könyvtárunk meghatározó egyénisége, az alapító, a „Főnök” volt, akinek az élete volt a körmendi városi könyvtár. Ott bábáskodott mind a városi könyvtár, mind a községi könyvtárak megalakulásánál, tevékenysége végigkísérte a népkönyvtári hálózat kialakulásától kezdve az együttműködési megállapodáson alapuló ellátórendszeri szolgáltatást.

Szombathelyen született 1934. május 22-én. 1952. október 1-jén az akkor 18 éves fiatalembert a könyv- és olvasásszeretete miatt bízták meg, hogy szervezze meg a Körmendi Járási Könyvtárat. A Faludi Ferenc Könyvtár jogelődje 1952. november 16-án nyitotta meg kapuit. 196 kötetes állománnyal. Vizi László 41 évig volt igazgatója ennek az intézménynek. Vezetése alatt szinte a nulláról indulva egy korszerűen szervezett, jó szakmai színvonalon működő intézményt hozott létre. Ő az az ember volt, aki munka mellett szerezte meg a szakmai végzettséget, és a mai értelemben vett egész életen át tartó tanulást valósította meg.

Hosszú könyvtárosi pályafutása során mindig az olvasók, a könyvtárhasználók, Körmend város lakossága és a volt járás minél jobb, magasabb szintű könyvtári ellátását, információs igényének kielégítését tekintette fő feladatának.

Olyan mai értelemben vett marketing és menedzser tevékenységet folytatott, amellyel messze megelőzte korát: például a könyvtár szolgáltatásainak reklámozása az utcán, autóbuszokon, szóróanyagok készítése stb. Elindította a szétsugárzó szolgáltatást a mezőgazdasági, a pedagógiai, majd a helytörténeti irodalom rendszeres kiadásával és terjesztésével.

A legelső pályázatok megjelenésekor már felismerte a lehetőséget, hogy ez az út fogja segíteni a könyvtárat technikai eszközei megújításában, például a Soros Alapítvány által kiírt legelső pályázaton a könyvtár már korszerű másológépet nyert. Érdeklődött a napi könyvtári munkát segítő technikai berendezések, felszerelések iránt. E területen több, országosan is elismert újítása, fejlesztése volt, mint a róla elnevezett „vizigráf”.

A megyében elsőként ismerte fel és szorgalmazta a számítógép könyvtári célokra való alkalmazását. Könyvtárunkban az ilyen jellegű tevékenység az 1980-as évek közepétől kezdődött. Először az adminisztratív feladatok végzése történt számítógépen, például a szabadság nyilvántartása, majd a könyvtár tevékenységét

bemutató program készült el. A helytörténeti adatbázis építését 1989-ben kezdtük el. Utolsó, munkában töltött napjai is az Országos Műszaki és Fejlesztési Bizottságtól 1993 végén elnyert pályázat megvalósításával a könyvtár számítógépes hálózatának, s az erre épülő rendszernek a kiépítésével teltek, ezzel megalapozta a könyvtári munkafolyamatok teljes körű, számítógépen történő végzését.

Pályafutása során mindig kezdeményezője és támogatója volt az új törekvéseknek, programoknak. Vezetésével alakult meg a Könyvtári Kamara Vas Megyei Tagozata, könyvtári szakértőként is tevékenykedett. Szakmai működését végigkísérte a könyvtár minél jobb elhelyezéseért vívott küzdelem, hisz soha nem épült könyvtári célra épület a településen. Példaértékű lobbitevékenységgel sikerült elérnie, hogy a könyvtár jelenlegi épületét 1987-ben megkaphassuk, és az e célra átalakított épület megteremtette a korszerű könyvtári szolgáltatás hosszú távú feltételeit. Az átalakítás érdekében megmozdult az egész város, összefogott a helyi vezetés, üzemek, vállalatok, határőrség, iskolák, szinte mindenki felajánlotta segítségét. Ez elsősorban az ő személyének az általa irányított intézmény tevékenységének elismerése volt.

Nyugdíjba vonulása után mindig figyelemmel kísérte a könyvtár tevékenységét, sokszor segített bölcs és hasznos tanácsaival. A „Főnökből” Laci bácsi lett, aki bölcs nagypapaként ott volt, amikor szükség volt rá.

Figyelmet szentelt a könyvtár helytörténeti gyűjteménye kialakításának. Már a '60-as években felismerte a fotódokumentálás jelentőségét és az archívum kialakítását. Kezdeményezője és sorozatszerkesztője volt a *Körmentdi Füzetek* új sorozatának. Tőle indult el a gondolat, hogy Körment város 750 éves évfordulóját méltóképpen kell megünnepelni. Tagja volt az e célra alakult Jubileumi Emlékbizottságnak. Közreműködött az *Új Rábavidék* című lap szerkesztésében. Alapító tagja és kezdetektől 2003-ig titkára volt a Csaba József Honismereti Egyesületnek. Elindítója és szerkesztője volt az egyesület *Műhely* című sorozatának, a történelmi utcanevet megörökítő táblák készítésének, Molnár Lajos ornitológusról elnevezett utca és utcanévtábla, az 1848-as körmentdi nemzetőrökről készült emlékfal állításának szorgalmazója volt.

Kevés ideje jutott a saját kutatásaira, ennek ellenére több évtizedes munkával gyűjtötte össze a *Körmentdi Helytörténeti Lexikon* adatait, mely 2005-ben jelent meg az NKA Könyvtári Kollégium támogatásával.

Szombathelyi származása ellenére körmentdibb volt a körmentdieknél.

Eredményes szakmai és helytörténeti munkássága elismeréseként 1985-ben a „Munka Érdemrend Ezüst Fokozata”, 1992-ben „Körmentdért Emlékplakett”, 1995-ben „Népművelésért díj”, 1997-ben „Pável Ágoston Emlékplakett” kitüntetésben részesült. 2003-ban a Vas Megyei Honismereti Egyesület „Szülőföldemért” elismerésben részesítette.

Vizi László személyében olyan embert veszítettünk el, aki szakmai munkájában csakúgy, mint a mindennapi életben segítőkész, toleráns, következetes volt, és önmagához mindig hű maradt.

Mecsériné Doktor Rozália

Szelle Béla (1934–2008)

Szelle Béla Szinnyei-díjas könyvtáros 1934. január 20-án született Székesfehérvárott. A család a közeli Kálozon lakott, Béla itt töltötte gyermekéveit. A falusi értelmiségi család – édesapja állatorvos, édesanyja tanítónő volt – ösztönzésének megfelelően tanult, az általános iskolát falujában, a nyolcosztályos gimnáziumot pedig Fehérvárott végezte. A ciszterci rendi gimnáziumot nem sokkal érettségije előtt államosították – már József Attila Gimnáziumnak hívták, amikor érettségizett.

Édesapja példája vonzotta az állatorvosi pályára, de az '50-es évek kurzusa gyanúsnak találta, és nem vették föl az egyetemre. A frissen érettségizett fiatalember Bicskén talált állást mint járási könyvtárvezető. Hogy fogalmat alkossunk, mekkora „birodalma” volt Bélának, idézzük: „*A Népkönyvtári Központ 1952. okt. 31-én értesíti a megyei könyvtárt, hogy a bicskei járási könyvtár megnyitásához hozzájárul, kb. 3000 kötet könyvet, 1 db íróasztalt, 1 íratszekrényt, 5 széket, 1 fogast és 1 kályhát küld legkésőbb nov. 3-án.*” (Forrás: a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár honlapja.) Ahogy annyiszor lenni szokott, a feladat megtalálta emberét. Béla nem kísérletezett többé az állatorvos-tudománnyal, hanem azonnal könyvtárossá vált. 1954-ben megkezdte tanulmányait az ELTE magyar–könyvtár szakán, és innen számítva kerek ötven éven át az ELTE falai között ténykedett. Mindjárt „ott fogták” a könyvtártudományi tanszéken, ahol a 2003–2004-es tanév végéig könyvtárosok generációit tanította. Akárhány könyvtáros kollégával csak találkoztam, Szelle Béla mindenkinek Tanár Úr volt.

Szép feladatokat kapott az élettől, szerette azokat, és büszke volt rájuk. 1974-ben doktorált, szakterülete az abszolutizmus korának művelődéstörténete volt: huszonöt évvel később is szívesen, tanárosan mesélt erről a korról. Az Akadémiai Kiadó lexikonszerkesztőségének vezetőjeként számos nagy munka őrzi keze nyomát. Szívéhez igazán közel – úgy tudom – az Akadémiai Kislexikon állt. És tanított, tanított, folyamatosan tanított. Katalógizáláselméleti munkássága alapvető jelentőségű. És – mint minden igazán nagy tanár – az elméleti oktatást soha sem tudta elválasztani az emberneveléstől.

Emlékszem, már a helyettese voltam az ELTE BTK Központi Könyvtárában, és édesapámnak, aki maga is könyvtáros, el akartam büszkélkedni vele. Leültünk hármasban valahol egy sör mellé, és ő azonnal nagy, meleg szívvel magyarázta apámnak, hogy milyen a gyerek. Én pedig, a negyvenéves „gyerek” ültem csöndben kettejük között, és derűs szívvel hallgattam őket.

A fent említett feladatot, az ELTE BTK Központi Könyvtára vezetését 1990-ben kapta; a volt Politikai Főiskola könyvtárát vette át a célra. Az ideológiailag meglehetősen egyoldalú gyűjteményből ő csinált egyetemi kampuszkönyvtárat. Egyszerre volt nagyon jó értelemben konzervatív tudós és modern könyvtáros. Nevéhez

fűződik az ELMESO program. Varga Klára szavait idézve: három egyetem négy könyvtára egy alkalmi társulás keretében hozta létre ezt a szövetséget, amely lehetővé tette, hogy az akkor – mind architektúrájában, mind nyitottságában – az egyik legkorszerűbb integrált könyvtári rendszert megvásárolják. Ebbe a könyvtárba kerültem 1997-ben. Sohasem felejttem el, február volt, ő jellegzetes „favágó ingében” lent várt a kapuban. Azonnal meleg barátsággal fogadott, úgy beszélt hozzám, mintha ezer éve ismerne – pontosan úgy, ahogy édesapámmal, később az említett sör mellett. Hogy milyen biztos kézzel szerzeményezett, azt akkor fogtam fel, amikor képet kaptam a könyvtár állományáról, összevetve azt annak múltjával. Mindent és mindenkit ismert a könyves szakmában, pontosan tudta, melyik könyvben mennyi a helbecs. Zöld filctollával futotta végig az Új Könyveket – azzal jelölte be a megvásárolandókat – és a legkitűnőbb állományt építette. Bámulatos szemmel látta a szót, a betűt. Valami egyoldalas szöveget készítettem elő neki aláírásra, kicsit eltartotta magától, néztem a szemét, csak függőlegesen mozgott. Eltelt, mondjuk, öt másodperc. Visszaadta: volt benne egy elgépelés.

Nyugdíjba vonulása után egy évet mellettem maradt, mint címzetes igazgató. Remekül dolgoztunk együtt továbbra is. Természetesen ő szerzeményezett. Úgy alakult az életem, hogy el kellett jönnöm a könyvtárból. Ezzel nagyjából egyidejűleg eljött ő is. Még tanított továbbra is, de a könyvtárat már csak kívülről figyelte. Nagy szívfájdalma volt a tapasztalt átszerveződés, és az „Ajtósi-kampusz” sorsának alakulása. Úgy érzem azonban, hogy a katedrán végzett munka, a hallgatók szeretete sohasem hagyta cserben. Tragédiától sem mentes magánéleti hullámvölgy után hallgatói között találta meg feleségét. Évát; negyvenéves korában született meg fia, Béla, és három évvel később kislánya, Éva. 2005-ben lett nagy-papa, unokája, Viki bearanyozta utolsó hónapjait – amikor már a betegséggel küzdött.

Szelle Béla a legnagyobb könyvtárosok egyike volt.

Béla, köszönjük, hogy velünk voltál. Nézz vissza ránk segítő szeretettel, és súg, amikor nehéz! Isten Veled, Drága Öregem!

Csabay Károly

„Zajos sikernél többre tartottam a nemzetépítő hasznos munkát”

A kötet szerzője, Futaky László, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár nyugalmazott igazgatóhelyettese sok évtizede van a könyvtáros–irodalomtörténcszi pályán. E helyütt engedtessek meg egy személyes megjegyzés: amikor pályakezdő voltam, Futaky László neve már széles körben ismert volt a hazai könyvtáros világban, most, amikor lassan magam is búcsúzom aktív éveimtől, még mindig sűrűn hallat magáról. Bizonyíték erre, hogy egyre-másra jelennek meg kötetei, amelyekből kitűnik, hogy a *Kapocs*, amely a szűkebb pátria, a megye, a régió kultúrájához köti, elszakíthatatlan. Tiszteletre és megbecsülésre méltó az állhatatosság és elhivatottság, amellyel megyéje kulturális értékeinek meg- és elismertetése érdekében évtizedek óta munkálkodik. Bár könyvtári tisztségéből nyugalomba vonult, többek között e kötet írásai példázzák, hogy nagyon is jelen van szeretett szűkebb hazája, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kulturális életében.

Futaky László, amint a kötet bevezetőjében írja, könyvtárosi munkája mellett kezdettől fogva a tájirodalom szolgálatába szegődött: a helyi irodalom és kultúra pártolását tekintette és tekinti ma is élethivatásának. Figyelemmel kíséri a megyében zajló kulturális eseményeket, a helyi írók, a helyi irodalom teljesítményeit, és vállalja értékeik népszerűsítését. A *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle* olvasó-szerkesztőjeként pedig tíz éven át segítette az arra érdemes alkotók megszólalását. kiváló ügyszeretettel dolgozott az irodalom és kultúra minél nagyobb nyilvánossága megteremtéséért. Könyvtáros, helytörténész és irodalmár egyszemélyben. Mint írja: „*A kötet cím – Kapocs – arra a szoros kötelékre utal, mely a mindenkori könyvtárost az irodalom gyűjtőhelyéhez, a bibliotékához köti. Jelenti a könyvek szeretetében, megbecsülésében azt a közvetítő szerepet, melynek révén a művek eljutnak az olvasókhhoz. Jelent továbbá egy szélesebb műveltségkörbe tartozó együttlétezés, lényegi összetartozást, szellemi szimbiózist, a kulturális értékek védelmében*”.

Éppen ezt, a kulturális értékek védelmét, megőrzését és a helyi művelődés – sokszor rejtett – kincseinek szélesebb körben való megismertetését célozza írásainak újabb gyűjteménye is, hiszen így, kötetbe gyűjtve együtt adnak teljesnek mondható képet nemcsak szerzőjük munkásságáról, de a megye művelődésének eseményeiről, a helyi irodalom figyelemre méltó teljesítményeiről is.

A *Kapocs* című kiadványban a szerző követi korábbi munkáinak (*Könyvespolc*, 1985; *Könyvtári múltidéző*, 1998) szerkesztési elveit és módszereit: írásait négy tematikus egységbe sorolta. Az elsőben, *Pályaképek – vázlatok* címmel irodalmi tanulmányait, a helyi szépirodalmi munkákat, alkotókat nagyobb terjedelemben méltató munkáit adja közre. Itt olvasható többek közt egy tanulmány a csaknem elfeledett szerzőről, Vitorisz Istvánról. A feledéstől éppen könyvének a Móricz

Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár által kiadott hasonmás kiadása mentette meg a *Tirpákok* című kötet szerzőjét; a pályaképét bemutató, munkásságát értékelő tanulmány (*Visszatekintés a múltba*) mellett természetesen kortárs szerzőkről is ír Futaky László. *Négy arc – négy verseskötet* címmel a megyében élő négy poéta, Losonczy Léna, Farkas Oszkár, Horváth József és Oláh András „portréját” igyekszik felvázolni, megkísérli megragadni költészetük jellemző vonásait.

A kötet második, egyben legterjedelmesebb része *Könyvbírálatok – méltatások* gyűjteménye. Ezeket a szerző 1988 és 2007 között írta, és az írások világosan bizonyítják, mennyire ismeri és nyomon követi a megye és a régióhoz tartozó határon túli magyarság könyvkiadását, hogy véleménye, mondandója van róla, és fontosnak tartja, hogy kritikái, méltatásai révén azt mások is megismerjék... Tematikailag igen sokszínűek ezek az írások, bár szinte valamennyi egy-egy kiadvány megjelenéséhez kapcsolódik. Nehéz lenne egyenként sorra venni, bemutatni valamennyi hosszabb-rövidebb frást, hiszen harmincnál is több kritikát, könyvismertetést gyűjtött itt egybe a szerző, ezért csak jelezzük a témákat, amelyeket említésre, méltatásra érdemesnek tartott. Papírra vetette gondolatait a megyei Ünnepi Könyvhét alkalmából 2000 júniusában, vagy benyomásait az 1999-es frankfurti könyvvásárról, amelyen Magyarország volt a vásárváros díszvendége. Új kötetek, folyóiratok kapcsán írt a határon túli magyarságról (*A kárpátaljai magyar irodalom antológiája 1953-1988; Egymásra utaltan – Kárpátalján; Ez hát a hon... Tények, adatok, dokumentumok a kárpátaljai magyarság életéből – 1918–1988; Extra Hungariam*), méltattaszabolcs-szatmár-beregi szerzők (Békési Gyula, Losonczy Léna, Udud István, Antal Attila és mások) frissen kiadott köteteit, egy-egy kiadvány vagy kiadványsorozat megjelenését (*A Kölcsey Társaság füzetei; A levéltár legújabb évkönyvéről; A Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle repertórium; Ajánlás a Szabolcs-Szatmár-Beregi megyei könyvtörténeti monográfiához; A Kiskunfélegyházi Városi Könyvtár emlékkönyve* stb.). Horváth Miklós pedagógiai munkái kapcsán foglalkozik a hazai oktatással és neveléssel (*Tanulások oktatásról, nevelésről*), könyvismertetést írt a Szabolcs-Szatmár-Bereg megye középkori templomait bemutató, szemet gyönyörködtető művészeti albumról. Páll Géza újságíró *Holdfény a margón* című napló-kötetről, bemutatta a Mátészalkai Művészetbarát Egyesület lapját, a *Mécsvilágot* stb. Ilyen gazdag színárnyalatokból áll össze a kép: a megye és a kárpátaljai magyarság utóbbi két évtizede könyvkiadásának egyfajta tablóját alkotva meg.

A könyv harmadik nagy tematikus egysége az *Arcélek – Nekrológok* címet viseli. Helyet kaptak Futaky László „panteonjában” a megye immár végleg eltávozott, jeles szülőttei, a szellem itt élt és alkotott, vagy a megyéből elszármazott emberei, mindazok, akikről Futaky László visszaemlékező írásában vagy gyászbeszédében megemlékezett. A könyvtárosokon (Babus Jolán könyvtáros, a szekszárdi múzeum muzeológusa; Bereczky László, a Könyvtáros felelős szerkesztője; Szloboda Anna rakamazi könyvtáros; Somogyi Jolán bibliográfus, Orosz Szilárd helytörténész) kívül a „rokonszakmák” képviselői is feltűnnek a kötetben: Kiss Lajos múzeumőr, Mező András, a Szabolcs-Szatmár –Beregi Szemle főszerkesztője és sokan mások.

Könyvtártörténeti szemelvények a címe az írások negyedik csoportjának. Mindössze két, terjedelmesebb írás kapott itt helyet. *Bevezetés a múltba* címmel „szakmatörténeti mozaikok”-at gyűjtött egybe a szerző az 1950-es, 1960-as évekből. A magyarországi közkönyvtárak megalakulásának ötvenéves évfordulója alkal-

mából tartott megemlékezésen hangzott el a beszéde, amelyben felidéri a hazai könyvtártörténet „hőskorát”, valamint Nyíregyháza könyvtárügyének kezdeti szakaszát. A második írás szintén előadásszöveg, amely a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár ötvenedik születésnapját ünneplő közönség előtt hangzott el 2002-ben (*A megyei könyvtár rövid történeti áttekintése, különös tekintettel a kezdeti időszakra*). Ezek a könyvtártörténeti adalékok a hazai közkönyvtárügy öt évtizednyi történetéhez képest csupán rövid szakasról szolgáltatnak információkat, ám annál becsesebbek. Mi sem bizonyítja jobban, mint hogy újabb szöveg-változattal bekerültek a megye kétkötetes nagy könyvtártörténeti monográfiájába. a *Fejezetek Szabolcs-Szatmár-Bereg megye könyvtártörténetéből (1952-2002)* című kiadvány első kötetébe.

Érdemes néhány szót szólni a kötet szerkesztéséről, kivitelezéséről is. A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár által megjelentetett kiadvány visszafogott, ízlésesen szerény borítója mögött gondosan szerkesztett tartalom rejlik: világosan áttekinthető a kötet szerkezete, következetes a tipográfiája.

A Futaky László eddig kötetbe fel nem vett írásait tartalmazó válogatás a szerző szándékát követve az alcímben megjelölt hármast pilléren nyugszik: szerzőkről, művekről és könyvtárosokról szól, azon belül is elsősorban Szabolcs-Szatmár-Bereg megye szellemi értékeiről. De persze szól Futaky Lászlóról is; vall szerzőjének érdeklődéséről, elhivatottságáról, elkötelezettségéről, érzelmi és szellemi kötődéséről a tájhoz, a megye, a régió kultúrájához.

(Futaky László: Kapocs. Szerzők – Művek – Könyvtárosok. Kiadja a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár. Nyíregyháza, 2007. 196 p.)

Hölgyesi Györgyi

Életrajzok

A Baráthné Molnár Mónika szerkesztette igényes kiadvány, amely a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár utóbbi öt évét (2002–2007) mutatja be, a szó szoros értelmében üde színfolt a könyvtári kiadványok sorában. Szemet gyönyörködtető, színes köntösbe öltözteti ugyanis mindazokat a tudnivalókat, amelyeket az elmúlt öt esztendő kapcsán fontosnak tartottak elmondani magukról a munkatársak. A színes formához tartalmi sokszínűség társul az A/4-es méretű füzetben, amely rendkívül igényes formában, ugyanakkor tömören, lényegre törően, apró kis hasábkban ad megannyi hasznos információt az intézményről.

Új fejezet kezdődött a könyvtár életében, amikor 2002 augusztusában átadták a bővítési és rekonstrukciós program keretében megújult korszerű épületet. Mérföldkőnek tekinthető ez a dátum, hiszen azóta ismét a város egyik látványossága lett ez a közintézmény. A megújult épület megújult érdeklődést is hozott magával, amint az az adatokból is kirajzolódik. Egyik évről a másikra a felnőtt olvasók esetében 35 százalékkal, a gyermekekénél pedig 58 százalékkal nőtt a beíratkozott használók száma. A teljes körű állományellenőrzés, a szakszerű állományelhelyezés, a diffe-

renciált szolgálati terek kialakítása, a korszerű technológia és a modern, barátságos berendezés, mind szerepet játszhatott abban, hogy a szolgáltatások igénybevétele jelentősen megnőtt az elmúlt évek során. 2003-hoz köthető a Vasi Digitális Könyvtár létrehozása, amely az információs társadalom követelményeihez igazodva távoli eléréssel lehetővé teszi a Vas megyére vonatkozó irodalom teljes szövegeihez való hozzájutást. Az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer tagjaként a könyvtárközi kérések teljesítésében is egyre nagyobb, a 100 százalékot megközelítő hatékonyságot mutatnak a könyvtár adatai. Az intézmény továbbá helyet ad kiállításoknak, konferenciáknak, író-olvasó találkozóknak éppúgy, mint olvasótáboroknak vagy Down-kóros gyermekek számára szervezett integrált foglalkozássorozatnak. A könyvtár számos kiadvánnyal – köztük természetesen könyvtártörténeti tárgyúakkal és bibliográfiákkal – büszkélkedhet. Ezeknek és az adatbázisoknak a felsorolását is megtalálhatjuk a mutató kiadványban. Végül az intézmény munkatársainak névsora, közös fotója, a különféle elismerésekkel jutalmazottak felsorolása, és a könyvtár fontosabb adatai zárják a füzetet.

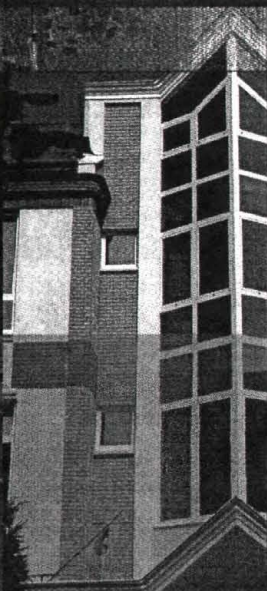
A kiadvány – címéhez híven – valóban megannyi életképet mutat be a gyermekkönyvtári foglalkozásoktól a különféle, felnőtteknek szóló változatos programokig. A színes fotókkal, grafikonokkal, különféle dokumentumokból vett illusztrációkkal ékesített kiadvány méltó módon mutatja be a megújult könyvtárat, ösztöngözik a kollégák elmúlt öt évben végzett munkájának eredményeit, ugyanakkor kedvesináló szerepét is maradéktalanul betölti, hiszen aki eddig még nem járt ebben a könyvtárban, az a füzet átlapozását követően minden bizonnyal kedvet kap a látogatáshoz. Ebben csak megerősíthetnek az utolsó oldalak egyikén sorakozó olvasói vélemények: *„...Szívesen jövök ide... Minden szempontból tökéletesen elégedett vagyok a könyvtárral...”*

(Életképek. Berzsényi Dániel Könyvtár, 2002–2007. Szerk. Baráthné Molnár Mónika. Grafika: Sellyei Tamás Ottó. Szombathely, 2008, Berzsényi Dániel Könyvtár. [16 p.]

Tóth Andrea

BK
BERZSENYI
DÁNIEL
KÖNYVTÁR

É l e t k é p e k

Berzsenyi Dániel Könyvtár

2002-2007

3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K